

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 33

7 december.

Debatter m. m.

Sid.

Torsdagen den 7 december.

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisnings- anstalter	3
Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.....	18
Riktlinjer för lärarutbildningens ordnande	46

Samtliga avgjorda ärenden.

Torsdagen den 7 december.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 61, ang. lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter m. m.	3
<i>Särskilda utskottets</i> utlåtande nr 3, ang. vissa riktlinjer för enhets- skolans ledning och lokala organisation.....	18
— nr 4, ang. riktlinjer för lärarutbildningens ordnande	46

Torsdagen den 7 december.

Kl. 2 em.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Verner Hedlund på grund av sjukdom, för vilken han vårdas på centrallasaretet i Östersund, är absolut förhindrad att utföra riksdagsmannaupdrag åtminstone till och med den 20/12.

Östersund den 5/12 1950.

I. Lundholm

lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Hedlund i Östersund ledighet från riksdagsgörö-målen från och med den 5 innevarande december tills vidare.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 227 och 228.

§ 3.

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

Föredrogos jordbruksutskottets utlåtande nr 61, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter m. m. — i den del den hänskjutits till jordbruksutskottet — jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 31 mars 1950 avlåten, till jordbruksutskottet såvitt angår lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter hänvisad proposition, nr 235, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att, såvitt nu var i fråga, godkänna de i pro-

positionen framlagda grunderna för en lönereglering för lärarpersonalen vid nämnda undervisningsanstalter, avsedd att om möjligt träda i tillämpning den 1 juli 1951.

I propositionen hade föreslagits, att principbeslut skulle fattas om en lönereglering för lärarpersonalen vid statsunderstödda lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor i anslutning till det statliga lönesystemet. Förslaget innebar, såvitt angick lantbruks- och lantmannaskolor, att ordinarie ämneslärare skulle placeras i lönegraden Ca 26, extra ordinarie i Ce 24 och extra i Cg 21. Extra lärare skulle efter två års tjänstgöring erhålla anställning såsom extra ordinarie med oförändrad placering i 21 lönegraden. Frågan efter hur lång tid uppflyttning till 24 lönegraden såsom extra ordinarie borde medgivas hade ej behandlats i propositionen utan hade uppskjutits i avbidan på ytterligare utredning. Ämneslärare vid lant-hushållsskolor skulle enligt förslaget placeras i lönegraderna resp. Ca 20, Ce 18 och Cg 17.

Samtidigt med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 502 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* och II: 599 av herr *Norup m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta om definitiv lönereglering för lärarpersonalen vid lanthushållsskolorna att träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1951 samt att ämneslärare vid dessa skolor därvid skulle inplaceras i, ordinarie ämneslärare lönegraden Ca 22, extra ordinarie Ce 20 och extra Cg 18; samt

2) I: 503 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 600 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta om lönereglering för lärarperso-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

nalen vid lantbruks- och lantmannaskolor att träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1951 samt att icke-ordinarie lärare vid dessa skolor skulle inplaceras såsom extra tjänstemän under två år i lönegraden Cg 21 och därefter befordras till extraordinarie tjänstemän i lönegraden Ce 24.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 502 och II: 599 ävensom I: 503 och II: 600, godkänna de av Kungl. Maj:t framlagda grunderna för en lönereglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Näslund, Bror Nilsson, Lars Andersson, Hugo Osvald, Johnsson* i Kastanjegården, *Norup, Hæggbloom, Mårtensson* i Smedstorp och *Andersson* i Långviksmon, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 502 och II: 599 ävensom I: 503 och II: 600, godkänna av reservanterna förordade grunder för en lönereglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NORUP: Herr talman! Den fråga vi nu skola behandla sammanhänger ganska nära med den i går behandlade frågan om folkhögskolelärarnas löner. Såsom underlag för lönesättning ligger givetvis den prestation som löntagaren utför. Lönen avväges efter uppgiften. I går resonerade vi om folkhögskolornas oerhörda betydelse för landsbygdens ungdom. Jag tror man kan utsträcka detta resonemang även till lantmannaskolor och lantbruksskolor, som fylla en betydelsefull uppgift för den del av lantbruksungdomen som är direkt sysselsatt i jordbruket. Dessa skolor ut-

bilda unga jordbrukarsöner till duktiga brukare av svensk jord. Och lanthushållsskolorna ha till uppgift att utbilda husmödrarna till att på bästa sätt kunna fylla sitt värv.

När man nu går att inlemma lärarpersonalen vid lantbruks-, lantmannas- och lanthushållsskolor i det statliga lönesystemet, är därom intet annat att säga än att det är till gagn. Det ger alldeles säkert en större trygghet för den, som går att fullgöra sin gärning på detta område. Vid avvägningen av lönerna har man för dessa lärargrupper tagit upp frågan om tjänstgöringskyldigheten. Säkerligen är inte heller något att erinra mot detta. Om statsmakterna ställa garanti för befattningshavarnas löner, böra dessa också ha skyldighet att inordna sig under de regler rörande tjänstgöringskyldigheten, som statsmakterna finna nödvändiga.

Jag tror att man kan konstatera, att våra lantbruksundervisningsanstalter ha väl fyllt sin uppgift. Jag sade nyss att de ha till uppgift att yrkesutbilda jordbrukarna. I dagens läge kunna vi konstatera att det tack vare en kunnig jordbrukarkår varit möjligt för det svenska folkhushållet att skapa fram så mycket produkter, att vi ha hundra procentig försörjning genom svensk produktion. Vid goda skördar blir vår produktion till och med så stor, att vi få avsätta en del utanför vårt lands gränser. Följaktligen måste man säga, att lantbruksundervisningen fyllt sin uppgift väl.

Lanthushållsskolorna ha som jag sade till uppgift att skapa goda husmödrar. Med den nuvarande utvecklingen från självhushåll till köphushåll ställas givetvis stora krav på husmodern. Hon skall inte bara kunna fullgöra de olika sysslorna utan hon skall även ha möjlighet att på bästa sätt utnyttja de inkomster som bjudas familjen.

Vad beträffar de människor, som skola utbilda de blivande jordbrukarna och husmödrarna, måste man säkerligen

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

ge dem det betyget, att de väl fyllt sitt värv att för eleverna skapa möjligheter till trivsel och trygghet och arbetsglädje. Jag är övertygad om att man om dessa lärare kan säga detsamma som i går sades om folkhögskolelärarna, nämligen att de inte arbetat enbart för lörens skull utan att de varit besjälade av en inre entusiasm, som givit dem möjlighet att hos de unga människorna skapa fram vad vi önska få framskapat. Men även om de äro entusiastiska och besjälade av viljan att åstadkomma något, är det förståeligt att de, när de jämföra sig med andra grupper, fråga sig om de ha den lön som de ha rätt att begära.

Lantbruks- och lantmannaskollärarynas och lanthushållslärarynornas löner ha varit under debatt. För att få ett underlag för prövningen av frågan har Kungl. Maj:t uppdragit åt 1941 års lärarlönesakkunniga att undersöka vilken ställning dessa lärare böra intaga i framtiden. Vad beträffar lantbrukslärarna ha de sakkunniga funnit, att de borde ungefärligen jämställas med de agronomer, som få konsulentbefattningar vid våra hushållningssällskap. Man föreslår att en ordinarie ämneslärare skall komma i lönegraden Ca 26, en extra ordinarie lärare i Ce 24 och en extra lärare i Cg 21. I fråga om de extra lärarna sammanfalla härvidlag Kungl. Maj:ts av utskottsmajoriteten tillstyrkta förslag och reservanternas förslag. De skola alltså placeras i Cg 21. Efter två år kunna de bli extra ordinarie lärare men skola då enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag fortfarande vara placerade i 21 lönegraden. Sedermera skola de kunna uppflyttas till Ce 24, men denna fråga har Kungl. Maj:t inte nu tagit ställning till. Man säger att frågan måste utredas och att man skall taga ställning till densamma i samband med frågan om löneställningen för amanuenser och assistenter vid våra högskolor.

Detta att en lärare efter två år skall

»uppflyttas» från extra lärare till extra ordinarie med bibehållen löneställning påminner mig om en historia från min hembygd. En handlare hade anställt ett affärsbiträde, en ung pojke som kallades för Evert. Strax före jul kallade handlaren Evert till sig och sade till honom: »Hör du Evert, till nyår skall du få löneförhöjning. Vi skola inte kalla dig för Evert längre, utan du ska heta Johansson.» Det är ett liknande förhållande, när man flyttar upp en extra lärare till extra ordinarie med bibehållen lön. Det står öppet när löneökningen skall komma. Detta innebär nog inte den stimulans som vill till för att en ung agronom skall försöka bli lärare. Han har olika banor att gå, och han väljer givetvis den väg där han har de bästa befordringsmöjligheterna. Och är det så här osäkert på lärarbanan, väljer han väl inte att bli lärare utan går hellre in på andra områden, såsom till hushållningssällskapen eller försöksverksamheten.

Jag har tillåtit mig att jämte några medmotionärer föra fram den tanken, att extra lärare skulle efter två år flyttas upp till Ce 24. Utskottsmajoriteten har i viss mån haft samma farhågor som vi motionärer beträffande möjligheten att förvärva goda lärarkrafter till våra skolor, men man har ändå inte velat tillgodose det önskemål som vi fört fram. Jag tycker nog för min del att om man är på det klara med att det är nödvändigt att skapa bättre förutsättningar för dessa lärare, så är det att handla mot bättre vetande när man låter denna fråga stå öppen.

Man kan säga att samma synpunkter göra sig gällande beträffande våra lanthushållsskolor. Här föreligger dock den skillnaden, att personalen vid dessa skolor sedan många år tillhör vad man kallar för låglönegruppen. Man kommer till klarhet härom, därest man undersöker vilken utbildning som i dag kräves av en lanthushållslärarynna. En ung flicka, som skall söka in vid lant-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

hushållsseminarium, måste ha real-skoleexamen eller ha gått igenom flickskola. Därefter skall hon ha omkring fyra års praktik, varpå följer den två-åriga seminarieutbildningen. En lant-hushållslärlarinna har alltså en ganska lång utbildning bakom sig. Vad ger nu denna utbildning i dag för lön? Jo, en extra ordinarie lärlarinna får till en början en lön av 4 904 kronor och kan få en slutlön av 5 323 kronor. Det är inte mycket om man tänker på den långa utbildningen. Förslaget innebär att de, som tidigare hade 4 904 kronor, skola i ortsgrupp 1 komma upp till 6 984 kronor med en slutlön av 8 112 kronor. Man har alltså föreslagit en viss förbättring. Ordinarie lärlarinna skulle komma i lönegraden Ca 20, extra ordinarie i Ce 18 och extra i Cg 17. Vi ha tillåtit oss föreslå att ordinarie lärlarinna skulle komma i Ca 22, extra ordinarie i Ce 20 och extra i Cg 18. För rektor ha vi föreslagit 26 lönegraden.

Om man vill göra en jämförelse med andra grupper, ligger det nära till hands att jämföra med skolkökslärlarinnorna. De ha kommit i lönegraden Ca 20, vid vissa skolor högre. Men jag tror mig kunna säga att det ställes högre krav och fordras längre utbildning för lant-hushållslärlarinnor än för skolkökslärlarinnor. Och när de en gång bli färdiga med sin utbildning, är det en väldig skillnad på tjänstgöringen. En lant-hushållslärlarinna får tjänstgöra under 44 veckor, under det att en skolkökslärlarinna kommer undan med 39. Vidare får lant-hushållslärlarinnan ofta anställning vid internatskolor, där tjänstgöringen blir oerhört mera krävande än för den som har undervisning i klass och sedan får lämna klassen och arbeta på morgondagens uppgifter i lugn och ro.

Vi motionärer äro inte ensamma om våra synpunkter. Förslaget har kommit från 1941 års lärarlönesakkunniga. De sakkunniga ha motiverat detsamma med att lant-hushållslärlarinnorna ha en

mycket skiftande och mångsidig undervisningsskyldighet. Hon skall undervisa i hushåll, slöjd, husdjurslära, mjölkhushållning och trädgårdsskötsel. Hon skall se till att det demonstrationsjordbruk som anförtrots lant-hushållsskolan alltid är i sådant skick att det kan demonstreras för dem som vilja se på det. Hon skall se till att de blivande husmödrarna bli kunniga i skötseln av smådjur, något som i dag säkerligen har stor betydelse. Lärarlönesakkunniga jämföra lant-hushållsskolornas lärarkrafter med de yrkesutbildade och mena att de böra komma i samma löneställning.

Vi ha alltså sällskap med lärarlönesakkunniga, när vi i vår motion föreslå en bättre löneställning för lant-hushållslärlarinnorna än vad Kungl. Maj:t i sitt av utskottsmajoriteten tillstyrkta förslag ansett riktigt.

Flera myndigheter ha blivit hörda. Statskontoret har vidblivit sin vana att pruta och går under propositionen och utskottet, i det statskontoret jämställer lant-hushållslärlarinnorna med de lärarinnor som undervisa vid våra blindskolor. Enligt statskontorets förslag skulle ordinarie ämneslärare komma i Ca 19, extra ordinarie i Ce 18 och extra i Cg 16.

Man har också sagt att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebär en löneförbättring av en storleksordning, som sällan förekommer vid de i det statliga lönesystemet inordnade verken. Det må vara hänt. Men är det rätt att en grupp inte skall få komma i fullt jämbördig ställning med andra grupper endast därför att gruppen tidigare varit alldeles för lågt avlönad?

Statens lönenämnd tillstyrker att rektor skall komma i Ca 26 och ordinarie ämneslärlarinna i Ca 22, och jag förmodar att den också instämmer i lärarlönesakkunnigas förslag beträffande extra ordinarie och extra lärarinnor. Lantbruksstyrelsen, som på nära håll följer undervisningen vid våra lant-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

bruksundervisningsanstalter, föreslår för ordinarie ämneslärarinna inte Ca 22 utan Ca 23. Styrelsen känner väl till vilken arbetsbörda som åvilar en lant-hushållslärarinna, och den har med sin kännedom om förhållandena kommit till högre lönesättning än vi motionärer och reservanter föreslagit.

Vid diskussionen inom utskottet har man förklarat sig väl medveten om svårigheterna att få tillräckliga lärarkrafter vid våra lant-hushållsskolor. Men man har sagt att ett biträdande av lärarlönesakkunnigas förslag kunde få konsekvenser med sig, varvid man pekat på folkskollärarna. Det är sant att folkskollärarna äro i Ca 21. Men de ha sin långa semester om tio veckor. Jag undrar om inte den förmånen är så värdefull, att Ca 21 med tio veckors semester kan jämföras med Ca 22 med fyra veckors semester — det tillkommer ju 14 dagars tjänstgöring utöver de 44 veckorna.

Vad beträffar kostnadssynpunkten skulle jag inte tro att den föreslagna löneökningen skulle kosta staten så förfärligt mycket pengar. Det förhåller sig ju så, att vi inte äro riktigt konsekventa på något område när det gäller lönesättningar, utan man gör vissa avvikelser med hänsyn till erfarenheter som vunnits. Det blir en gård av rättvisa, om vi nu ge lärarna vid våra lantbruks- och lantmannaskolor och lant-hushållsskolor en rimlig löneförbättring. Vi skapa då bättre förutsättningar för att landsbygdens ungdom må kunna utbildas till att taga vara på de möjligheter som landsbygden ger. Tyvärr är det alldeles för många som i dag fly ifrån landsbygden, fly ifrån fars och mors yrke. Jag tror att detta är något att tänka på, när man går att taga ställning till dessa frågor. Man kan inte enbart tänka på att en viss löneställning kan få konsekvenser med sig för andra grupper. Jag medger att den synpunkten betyder mycket. Men man måste också lägga rättvisesynpunkter i

vågskålen. Och går man oss reservanter till mötes, tror jag de bästa förutsättningarna skapas för rättvisa åt dessa lärargrupper och därmed också en viss rättvisa åt landsbygden.

Med utgångspunkt från vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Persson* i Norrby, *Johansson* i Norrfors och *Jönsson* i Rosshol.

Fröken *AGER*: Herr talman! Vid övningslärarnas lönereglering, som trädde i kraft den 1 juli 1950, inplacerades bl. a. skolkökslärarinnorna vid folk- och fortsättningsskolorna i lönegrad Ca 18, vid de kommunala flickskolorna i Ca 20 och vid de praktiska realskolor, där ämnet hushållsgöromål förekommer som läroämne, i Ca 22. Vid lant-hushållsskolorna råda samma förhållanden. Ämnet bör även där vara läroämne, och detta skulle alltså vara en tillräckligt stark motivering för att inplacera dessa lärarinnor i samma lönegrad, alltså Ca 22, och ej som propositionen och utskottet föreslagit Ca 20. Flera remissinstanser ha också framfört samma synpunkter, bl. a. statens lönenämnd, vilken — såsom herr Norup tidigare påpekat — föreslagit lönegrad Ca 22.

Jag vill framföra några ytterligare skäl till att jag anser, att den föreslagna lönegradsinplaceringen är alltför låg. Denna lärargrupp har ett avsevärt längre arbetsår än lärarna vid övriga skolorformer, enligt schemat 44 veckor. Men det är ju ett veckotal bara på papperet, ty alla som känna till litet om arbetet vid en skola veta ju, att lärarna ej kunna lämna sitt arbete samma dag som eleverna lämna skolan eller infinna sig i samma ögonblick som eleverna anlända till skolan, allra minst vid en skola av internattyp, vil-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

ket ju lantushållsskolorna i allmänhet äro. Arbetsåret blir därför i realiteten längre än 44 veckor. Lärarnas arbetsdag är också mycket längre än vid övriga skolformer. De ha att fullgöra ett större antal timmar per dag, större än vid t. ex. den praktiska realskolan. Därtill kommer allt arbete med vakttjänstgöring, med att sysselsätta eleverna på fritiden, vilket med hänsyn till dessa skolors ofta isolerade läge ofta är en mycket stor påfrestning. Denna större arbetsbörda motiverar egentligen en högre lönegradsinplacering än vid de praktiska realskolorna, nämligen Ca 23, vilket också har förordats av lantbruksstyrelsen. Men med hänsyn till tidslaget kommer jag givetvis icke att nu ställa ett dylikt yrkande.

Det beslut vi strax skola fatta innebär emellertid inte enbart en lönegradsinplacering, det gäller lantushållsskolornas vara eller icke vara. Vad blir följden om utskottets förslag går igenom? Jo, att lärarna komma att lämna dessa lantushållsskolor och söka sig till skolor med lika goda löner, t. ex. kommunala flickskolor, där de kunna bli inplacerade i Ca 20, eller till skolformer med bättre löner, såsom praktiska realskolor, där de få en lönegradsinplacering i Ca 22 med avsevärt mycket lättare tjänstgöring. Lantushållsskolorna komma att utarmas på sina goda lärarkrafter, och vid nyrekrytering komma givetvis ej de bästa krafterna att söka dessa tjänster, varigenom den goodwill, dessa skolor nu åtnjuta, alldeles givet kommer att försvagas. Vi taga därigenom från landsbygdens ungdom en möjlighet till god praktisk utbildning, speciellt tillrättalagd och avpassad för dessa ungdomar.

Herr talman! Med hänsyn till de synpunkter, jag här i korthet anfört, yrkar jag bifall till den av herr Tjällgren m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Gunnarsson*.

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Jag ber först att till alla delar få instämma i de synpunkter, som fröken Ager har framfört.

Då en lönesättning skall ske är väl alltid det primära, att man tar hänsyn till utbildning, ansvar och arbetstidens längd och även i viss mån anställer jämförelser med likartade arbetsuppgifters värdering inom närstående områden för att på så sätt söka skapa rättvisa åt den grupp det är fråga om. Tyvärr händer det ofta att man bedömer lönefrågor från ett ytterst besynnerligt utgångsläge. Man pekar på — såsom utskottet nu gjort beträffande lantushållslärarinnorna — att den föreslagna löneökningen medför en avsevärd löneförbättring. Utskottet tillägger visserligen: »även om hänsyn toges till att det nuvarande löneläget är anmärkningsvärt lågt», men icke ens detta tillägg kan, anser jag, rättfärdiga en i och för sig oriktig bedömningsgrund. Utskottet anser sig, förefaller det mig, enbart genom det förhållandet att det förordade löneförbättring ha tillfredsställande löst frågan. Men det är väl ändå inte meningen att man skall sätta stopp för en skälig och rättvis lön enbart därför att löneökningen kan förefalla förhållandevis stor för en grupp befattningshavare, som tidigare varit synnerligen eftersatt i sina löneförmåner — som om inte detta i och för sig varit tillräckligt hämmande.

Det är tyvärr vanligt, då det gäller allt vad till husligt arbete hör, att samtidigt som man i ord poängterar dettas utomordentliga betydelse för de enskilda hemmen och därigenom också ur nationalekonomisk synpunkt, så visar man inte i handling, d. v. s. genom att betala arbetet skäligt, att man menar något med detta talesätt. Att lantushållslärarinnorna ha en utomordentlig betydelse för den svenska landsbygden genom sin uppgift att utbilda kunniga lantushusmödrar kan väl inte förnekas.

Vilka konsekvenser kommer det nu

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

att medföra, om en lantushållslärlarinna i en lantushållsskola placeras i 20 lönegraden såsom propositionen och utskottsmajoriteten förordat? Inte annat än vad jag kan förstå blir följden den, att lärarna vid dessa skolor med den behörighet de ha komma att — som det tidigare under debatten framhållits — söka sig över till t. ex. folk- och fortsättningsskolor, högre folkskolor och folkhögskolor. Tjänstgöringstiden vid folkskolan rör sig om cirka 39 veckor och vid folkhögskolan om 33—34 veckor per år, medan vid lantushållsskolan motsvarande tjänstgöringstid uppgår till 42—44 veckor. Därtill kommer att löneförmånerna vid de förstnämnda skolorna äro avsevärt bättre. Vad angår folkhögskolan skulle lönen visserligen bli densamma som vid lantushållsskolan, men det är dock en väsentlig skillnad, eftersom arbetstiden minskas med upp till 10—11 veckor årligen. Man kan väl inte gärna tänka sig, att lantushållslärlarinnorna enbart av ideella motiv skola, även i fortsättningen, binda sig vid lantushållsskolorna. Det har den gamla generationen gjort, men det kunna vi inte vänta att den yngre skall göra. Det är väl förklarligt att varje människa, om hon har möjlighet därtill, söker en tjänst, som ger henne både större ekonomisk trygghet och samtidigt erbjuder kortare arbetstid.

Det är min uppfattning, herr talman, att om vi anse att lantushållsskolorna ha en viktig uppgift att fylla genom att fostra kunniga och dugliga husmödrar och att dessa skolor göra en insats, som vi icke saklöst kunna undvara, så kunna vi icke förbise vikten av att vi till dessa skolor söka knyta en duglig och yrkesskicklig lärarkår. Och för att få en önskvärd rekrytering måste lärarlönerna då vara så avvägda, att de kompensera inte bara utbildningen utan också en lång tjänstgöringstid och de övriga ofrånkomliga nackdelar, vilka äro förbundna med dessa lärartjänster. Jag vet väl att det icke minst i nuva-

rande ekonomiska läge är vanskligt att förorda en förmånligare lönesättning, men lönesättningen får dock icke bli sådan, att den medför uppenbar orättvisa och — såsom i detta fall — risk för att lantushållsskolornas existens äventyras.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att i anslutning till vad jag anfört få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Det är med beklagande som jag iakttagit, att den fråga, som vi nu behandla, blivit politiskt tillspetsad i jordbruksutskottet. Att så blivit fallet framgår av att reservanterna representera en grupp — de borgerliga — och majoriteten en annan grupp — socialdemokraterna. Jag hoppas emellertid att vi här i kammarerna skola kunna behandla frågan utan politisk tillspetsning och att en eventuell omröstning icke går efter partilinjer utan att den sker på samma sätt som i går, då det gällde folkhögskolelärarnas löneställning, med vilken denna fråga har ett intimt samband.

Det sades i går många vackra och erkännssamma ord om folkhögskolorna och deras arbete, ord som voro på sin plats. Om lantbruksundervisningsanstalterna vore också en hel del att säga. Jag skall inte på denna punkt bli mångordig. Jag vill bara framhålla ett par allmänna synpunkter på dessa skolor och det arbete lärarna vid desamma utföra för att få ett underlag för det yrkande, jag sedermera kommer att ställa.

Den högt stående produktion, som kännetecknar det svenska jordbruket, är i mycket hög grad en frukt av lantbruksundervisningens insatser i vad det gällt att sprida forskningens och försöksverksamhetens rön samt praktikens erfarenheter till den breda allmänheten. Vid skolorna utföras dessutom i stor omfattning försök av olika slag, vilkas resultat dels användas i undervisningen vid skolorna och dels

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

komma annan undervisningsverksamhet till godo.

Våra lantbruksundervisningsanstalter ha under senare tid utbyggts i all den omfattning, som med hänsyn till gällande byggnadsrestriktioner och medelstillgång varit möjlig, samt ha dessutom utrustats med egna jordbruk och därmed blivit stora institutioner med en omfattande administrativ och ekonomisk förvaltning. Skolorna äro även samlingspunkter för jordbruksbefolkningen i bygden, och dit förläggas ej endast författningsenligt föreskrivna huvudkurser utan även i stor omfattning kortare kurser och konferenser av olika slag samt sammankomster för ungdomsorganisationer och andra sammanslutningar, varvid lärarpersonalen i regel medverkar.

Befattningshavarna vid skolorna måste genom självstudier, studieresor och på annat sätt förkovra sig för att följa den hastiga utvecklingen på jordbrukets område och därmed också kunna bibehålla lantbruksundervisningen på dess nuvarande höga nivå. Likaså måste lärarna genom föredragsverksamhet och deltagande i jordbrukssammankomster i bygden bedriva s. k. utåtriktad verksamhet i syfte att göra skolorna kända och få kurserna väl besatta samt sprida den upplysning som behövs.

Genom att jordbrukets skolor liksom folkhögskolorna äro internat måste mycken tid anslås för tillsyn i elevbostäder och matsalar samt ledande av elevernas fritidsstudier och underhållning. Detta gör att den för läraren avsedda fritiden under aftnar och helgdagar i betydande omfattning måste tagas i anspråk utöver vad som kräves för förberedande av lektioner, rättande av skrivningar etc. Vidare har expeditiönsarbetet, vari även lärarna ofta få deltaga, fått en allt större omfattning. Allt detta gör att tjänstgöringstiden per år räknat — som fröken Ager nyss framhöll — är mycket längre för helårsanställd lantbrukslärare än t. ex.

för gymnasieadjunkt eller lärare i annan motsvarande befattning.

Stora krav ställas sålunda på våra lantbrukslärare både vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor, och det är därför ett viktigt allmänt intresse, att de erhålla en mot den krävande tjänstgöringen svarande löneställning. Endast därigenom är det möjligt att knyta välkvalificerade lärarkrafter till skolorna och kvarhålla dem vid dessa. En för låg löneställning, som skulle locka lärarna över till andra verksamhetsområden, bör undvikas, ty då komma skolorna ej att kunna fylla sin uppgift.

Då det gällt ärendets slutbehandling i utskottet har som jag redan nämnt utskottet delat upp sig efter partilinjer. Vad är det då som skiljer de olika ståndpunkterna åt? Jo, först gäller det befördringsgången för de icke-ordinarie ämneslärarna vid lantbruks- och lantmannaskolorna. Här ha reservanterna i anslutning till en motion av undertecknad m. fl. föreslagit en bestämd tid, nämligen två år, inom vilken dessa lärare skola inplaceras i 24 lönegraden efter att ha börjat i 21 lönegraden. Utskottsmajoriteten har här föreslagit, att ordnandet av denna befördringsgång skall skjutas på framtiden och inte avgöras nu.

Såväl motionen som reservationen har stöd av 1941 års lärarlönesakkunnigas förslag i denna fråga och av lantbruksstyrelsens yttrande över lärarlönesakkunnigas förslag. Lantbruksstyrelsen, som väl känner situationen vid lantbruksundervisningsanstalterna, anser, att om icke befördringsgången för de unga lantbrukslärarna blir tillfredsställande ordnad, så kommer lärarnas rekrytering att äventyras. Vi, som arbeta ute i bygderna vid dessa skolor, ha också detta klart för oss. Vi ha märkt hur svårt det är att få nyutexaminerade agronomer att taga anställning vid skolorna. Begynnelselönen är låg och befördringsgången ytterst oviss. Den unge

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

agronomen av i dag med sina 7—8 års utbildning efter studentexamen har i regel stora studieskulder. Även om sålunda en agronom har fallenhet och förutsättningar för att bli en skicklig lantbrukslärare, har han i regel icke råd att bli det. Han måste av ekonomiska skäl ta anställning inom andra yrkesområden.

Att frågan verkligen är allvarlig vill jag endast belysa med att nämna, att då läsåret 1949/50 började vid skolorna voro 17 icke ordinarie ämneslärarplatser lediga vid lantmannaskolorna. Icke någon enda av dessa platser kunde besättas med en utbildad svensk agronom. Sju av platserna fingo besättas med lantmästare, sju med agronomie studerande, en med en dansk agronom och två platser blevo ej besatta. Detta visar hur situationen är. Man frågar sig med rätta: Skola våra nu relativt väl utrustade lantmannaskolor komma att stå tomma på grund av lärarbrist? Ha vi råd med detta? Är icke jordbrukarungdomens yrkesutbildning en livsviktig fråga för vårt svenska jordbruk? Jag vädjar här till kammarens ledamöter att hjälpa till, så att icke den svenska jordbrukarungdomens utbildning äventyras.

Utskottet har ej heller kunnat ena sig om lant-hushållslärarynnornas löneplacering. Här har också, som vi redan hört av tidigare talare, lärarlönesakkunniga föreslagit Ca 22 för de ordinarie ämneslärarinnorna och Ce 20 resp. Cg 18 för de icke-ordinarie ämneslärarinnorna, medan statsrådet med instämmande av utskottsmajoriteten föreslagit lönegraderna Ca 20 resp. Ce 18 och Cg 17.

Jag skall inte här upprepa vad som blivit sagt om lant-hushållslärarynnornas arbete och deras betydelse för den svenska kvinnliga ungdom, som de äro satta att hjälpa på olika sätt, utan jag vill här endast instämma i vad herr Norup och sedan fröknarna Ager och Wetterström i detta avseende ha anfört. Jag vill bara understryka, att för de

ordinarie ämneslärarinnorna har lantbruksstyrelsen föreslagit en placering i 23 lönegraden och att statens lönenämnd, säkerligen med full kännedom om konsekvenserna, förordat en placering i 22 lönegraden. Några större betänkligheter mot att följa reservanternas förslag, vilka föreslå lönegrad 22 för dessa lärarinnor, böra kammarens ledamöter icke ha, då lönenämnden säkerligen vet att bedöma en sådan sak. Man bör icke heller ha några betänkligheter mot att följa reservanternas förslag om att placera de icke-ordinarie ämneslärarinnorna i Ce 20 resp. Cg 18.

Skulle utskottets förslag antas här i dag, komme detta att innebära, att lant-hushållslärarynnorna i fortsättningen komme att få tre anställningar att välja emellan, där de bli placerade i lönegrad 20 som ordinarie lärarinnor, och de kunna också kanske välja anställningar, där de t. o. m. kunna bli placerade i lönegrad 22. De tre anställningarna i lönegrad 20 skulle bli vid de kommunala skolorna, vid folkhögskolorna och vid lant-hushållsskolorna. Lönen bleve alltså lika vid alla dessa skolor. Men hur är det med arbetstiden? Jo, det har redan påpekats av fröknarna Wetterström och Ager. Det blir, som dessa ha sagt, så, att vid de kommunala skolorna och vid folkhögskolorna omfattar undervisningen i regel högst 39 veckor per år, men vid lant-hushållsskolorna omfattar den 44 veckor per år. Var ta dessa lärarinnor då anställning? Jo, i de flesta fall, där arbetstiden är kortast. Undantag kunna naturligtvis finnas på grund av vederbörandes personliga läggning och på grund av önskan att arbeta vid en lant-hushållsskola. De ta sålunda i regel anställning vid de kommunala skolorna och vid folkhögskolorna. Vi ha och få då samma rekryteringsproblem vid lant-hushållsskolorna som, enligt vad jag nyss framhållit, vi ha vid lantmannaskolorna.

Kunna vi här i dag, herr talman,

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

med gott samvete fatta ett beslut, som ställer oss inför dessa rekryteringsproblev vid landsbygdens ungdomsskolor? Vi kunna icke detta, och jag ber, herr talman, därför att få yrka bifall till den reservation, som framförts av herr Tjällgren m. fl.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården: Herr talman! Om jag har räknat rätt, så är jag nu den femte talare, som går upp här och har samma mening som den reservanterna företräda. Det är då helt naturligt, att jag inte kan komma med någonting nytt utöver vad de föregående talarna anfört, då dessa sagt ungefär vad som enligt min mening bör sägas. Men eftersom jag själv är från landet och inte haft någon annan möjlighet till utbildning än vid folkhögskola och lantmannaskola och då jag i övrigt känner till förhållandena sådana de äro på landsbygden, vilka herr Norup nyss har klarat ut på ett sätt som jag anser vara riktigt, så menar jag, att det inte gärna är möjligt att tåga utan att man måste så starkt som möjligt trycka på behovet av att dessa skolor få en så ljus framtid och så goda lärarkrafter som möjligt. Det skulle väl knappast kunna hända något värre på detta område än om man inte där kunde få lärare som äro högtkvalificerade. De ha dock ett elevmaterial att arbeta med, som inte alltid kan jämföras med dem, som gått i skola långt efter folkskolan och sedan komma in i högre läroanstalter. Det är i regel eller i många fall fråga om blyga ungdomar, som de måste arbeta med alldeles individuellt, och jag tror, att det gäller inte minst lantbruksskolorna. Med hänsyn till den långa arbetstid lärarna vid dessa skolor ha och till att de ha möjlighet att ta anställning med kortare arbetstid, där de inte behöva ägna en timme av arbete utanför skolan, välja dessa människor eller i varje fall många av dem givetvis annat arbete.

Vid dessa skolor förekommer det ju ofta, som också sagts här i debatten, kurser av olika slag, och det förekommer också — och det anser jag vara nödvändigt med denna landsbygdsungdom — underhållningar om kvällarna och rent individuella lektioner, som erfordra mycket arbete.

Vad jag närmast vill säga är, att jag tror, att om dessa lärare komma i den av reservanterna föreslagna lönegraden, är det en gård av rättvisa. Det kan väl ändå inte vara rimligt — även om man aldrig så mycket kan säga, att redan enligt Kungl. Maj:ts förslag få dessa lärare en stor löneförhöjning — att straffa dem därför att de tidigare varit underbetalda i mycket hög grad.

Jag skall därför nu bara med det jag sagt nöja mig med att instämma i det bifallsyrkande till vad reservanterna ha föreslagit, som redan har gjorts.

I detta yttrande instämde herrar *Nordkvist* och *Boman* i Kieryd.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv yttrade nyss angående behandlingen i utskottet av detta ärende, att det hade gjorts till en politisk fråga, varmed han väl syftade på att vi voro uppdelade i två hälfter, varav den ena var den borgerliga sidan och den andra socialdemokraterna, vilka senare anslutit sig till Kungl. Maj:ts proposition. Om herr Nilsson i Svalöv därmed menade, att man från socialdemokratiskt håll skulle ställa sig mera ljum mot dessa skolor och deras uppgifter än ifrå den andra sidan, skall jag be att få tillbakavisa det påståendet. Det förhåller sig inte på det viset, utan när vi ha tagit ställning till denna fråga, har det skett med tanke på inte bara de mera känslomässiga argument, som man här anfört, utan även med hänsyn till sakliga argument såväl i fråga om den verkliga lönesättningen som ock i fråga om de konsekvenser, som ett beslut i överens-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

stämme med reservationen här utan tvekan komme att medföra.

Jordbruksutskottet har anslutit sig till de i propositionen föreslagna ändringarna av vederbörande tjänstemäns ställning. Det innebär att lärarna vid lantbrukets yrkesskolor ha infogats i det statliga lönesystemet, varmed också deras ställning har blivit avsevärt förbättrad. Detaljbestämmelserna — detta är ett principbeslut — komma att meddelas senare och utfärdas särskilt av Kungl. Maj:t.

Det är egentligen i två avseenden, som meningarna äro delade inom utskottet, och det har ju också framgått av de debattinlägg, som redan ha gjorts. Det gäller i första hand befordringsgången för agronomutbildad personal. I fråga om de icke ordinarie lärarna har i propositionen förordats, och det har utskottets majoritet anslutit sig till, att dessa — under förutsättning att de avlagt agronomexamen — till en början skola inplaceras såsom extra tjänstemän i lönegraden 21 samt efter två års tjänstgöring erhålla extra ordinarie anställning med oförändrad lönegradsplacering. När uppflyttning till lönegraden 24 bör medgivas, torde enligt departementschefens förslag bl. a. bli beroende av resultatet av den utredning, som är avsedd att igångsättas rörande löneställningen för amanuenser och assistenter vid universitet och högskolor. Ifrån reservanternas sida har man föreslagit, att sedan vederbörande placerats som extra tjänstemän i lönegraden 21 skola de vara kvar i denna lönegrad under två år och sedan automatiskt bli extra ordinarie tjänstemän och då samtidigt placeras i 24 lönegraden.

Ifrån utskottets sida har medgivits, att beträffande agronompersonalen, som det här gäller, har det varit vissa svårigheter att erhålla tjänstemän. Det är ont om agronomer, och det har yppat sig en del svårigheter att få lediga platser besatta. Vi ha emellertid inte kunnat gå med på den linje, som man före-

slagit från reservanternas sida, på grund av att det pågår utredning rörande befordringsgången för amanuenser och likställda, och vi anse det inte välbetänkt att nu föregripa denna utredning. Om man skulle beträffande nu ifrågavarande tjänstemän ordna en annan befordringsgång än den som gäller för en rad andra tjänstemän i samma ställning, måste det givetvis medföra konsekvenser. Jag skall här anföra några exempel på befordringsgången för olika tjänstemän.

Om man ser på en del befattningshavare i liknande ställning, finner man, att agronomer i administrativ tjänst anställas i lönegrad Cf 17 och först efter 7½ år komma upp i Ce 24, alltså den lönegrad, som man nu vill placera agronomer i efter att ha varit extra i två år. Jurister utan tingsmeritering, fil. mag. eller pol. mag. anställas i Cf 17 och komma först efter 7½ år upp i Ce 24. Jurister med tingsmeriter och licentiat placeras i Cf 19 men få gå i reglerad befordringsgång i 5 år innan de komma upp i Ce 24. Lantmätare anställas likaledes i Cf 19 och få tjänstgöra i 5 år, innan de komma upp i Ce 24. Läroverkslärare börja i Cg 21 och få gå i två år i denna lönegrad och komma då upp i Ce 21.

Det är några exempel på befordringsgången för likställda tjänster. Det förefaller mig, som om det skulle vara mycket djärvt av riksdagen att på grundval av en enskild motion, som det gäller i detta fall, för en viss grupp av befattningshavare bestämma en befordringsgång, som sedan skulle kunna åberopas av en rad andra tjänstemän i liknande ställning och som väl måste få konsekvenser för de beslut beträffande deras ställning, som så småningom skola fattas. Som jag redan nämnt pågår ju en utredning angående befordringsgången för liknande personal. Då är det väl också lämpligt att man väntar med att fatta definitivt beslut beträffande nu ifrågavarande befatt-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

ningshavare, tills man fått se resultatet av denna utredning.

Den andra fråga, varom meningarna äro delade inom utskottet, gäller lant-hushållslärarynnornas lönegradsplace-ring. Utskottet har följt Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, vilket innebär, att lönegradsplaceringen för ordinarie lant-hushållslärarynnor skulle bli Ca 20 samt Ce 18 och Cg 17 för e. o. och extra. Från reservanternas sida har man förelagat Ca 22 resp. Ce 20 och Cg 18. Man har motiverat sitt ställningstagande beträffande denna grupp av lärarynnor, alltså lant-hushållslärarynnorna, som enligt reservanternas förslag skulle placeras två lönegrader högre än motsvarande befattningshavare inom folkhögskolan, varom riksdagen beslutade i går, och andra jämförbara tjänsteinnehavare, med att lant-hushållslärarynnorna ha en längre tjänstgöringstid. De ha ett arbete, som man menar är mera krävande och ställer större anspråk på dem.

Jag skall inte värdesätta deras arbete. Man har redan talat så mycket därom. Det kanske mest gångbara argumentet i den långa och enligt min mening delvis mycket ovederhäftiga agitation, som man fört ute i bygderna i denna sak, har på sina håll varit, att man framställt Kungl. Maj:ts förslag såsom innebärande en försämring eller i varje fall inte någon större förbättring av lant-hushållslärarynnornas lönevillkor. Med anledning härav skall jag be att här till kammarens protokoll få ange vad förslaget innebär. Det är riktigt, att lant-hushållslärarynnorna hittills i mycket hög grad ha varit en missgynnad grupp. Detta har fört med sig de verkningar man här vittnat om, nämligen att det varit en del svårigheter i fråga om rekryteringen av denna kår och att vissa skolor ha haft svårigheter att skaffa erforderlig personal, dock inte alla skolor.

Om det nu är riktigt, att denna bana inte har varit särskilt tilltalande för de

unga flickorna, så bör väl den saken komma i ett helt annat läge, sedan det förslag godkänts, som Kungl. Maj:t har framlagt och utskottets majoritet har tillstyrkt. Vad det gäller helårsanställda ordinarie ämneslärarynnor ha dessa för närvarande en begynnelselöna av 6 251 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall begynnelselönen i ortsgrupp 3 bli 8 388 kronor i stället för den nuvarande lönen, 6 251 kronor, d. v. s. en förbättring med 2 137 kronor. Slutlönen är nu 7 924 kronor och den skall enligt Kungl. Maj:ts förslag bli 9 972 kronor i ortsgrupp 3, vilket innebär en löneförbättring med 2 048 kronor.

Om man går till de extra ordinarie ämneslärarynnorna, som hittills ha varit speciellt missgynnade i lönehänseende, så ha de nu en begynnelselöna på 4 904 kronor. De skola enligt Kungl. Maj:ts förslag få 7 644 kronor i ortsgrupp 3, d. v. s. de få en löneförbättring med 2 740 kronor. Slutlönen är nu för dem 5 323 kronor, och den blir enligt förslaget 8 880 kronor i ortsgrupp 3, vilket innebär en löneförbättring med 3 557 kronor.

Även om man tar hänsyn till den låga löneställning, som denna grupp befattningshavare hittills har intagit, kan man väl ändå räkna med att de nu föreslagna löneförbättringarna äro så pass väsentliga, att den svårighet man hittills haft med kårens nyrekrytering bör kunna försvinna.

Jag tror inte att någon inom jordbruksutskottet hade någonting emot att ge dessa lärare en ännu gynnsammare ställning, om det inte vore så, att ett dylikt beslut utan tvivel skulle komma att få mycket vittgående konsekvenser. Det kan nämligen leda till att även andra grupper, som befinna sig i samma löneställning, mycket snart skulle komma och begära att bli placerade i samma lönegrad, under hänvisning till att de ha samma utbildning och i stort sett samma tjänstgöring. De löntagargrupper, som nu sedan lång tid

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

tillbaka äro placerade i ifrågavarande lönegrader 20—21, äro mycket stora. Jag erinrar om att folkskollärarna här i landet, som utgöra en mycket stor tjänstemannakår, äro placerade just i lönegrad 21. Är det troligt att de i fortsättningen skulle nöja sig med att vara placerade i en lägre lönegrad än den lärarpersonal, som det här är fråga om?

För min del är jag tämligen övertygad om att därest riksdagen följer reservanternas i denna fråga, så riskera vi att riksdagsbeslutet kommer att få konsekvenser av så vittgående omfattning, att vi i dag icke kunna överblicka dem. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru **NORDGREN**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttrycka mitt beklagande av att utskottsmajoriteten och departementschefen icke ha ansett sig kunna förorda att lanthushållslärarinnorna placeras i lönegrad Ca 22, såsom föreslagits av lärarlönesakkunniga och tillstyrkts av statens lönenämnd. Jag anser det nämligen vara av mycket stor betydelse för landsbygdens kvinnliga ungdom, att undervisningen vid våra lanthushållsskolor kan hållas på sin nuvarande höga nivå, och för att detta skall kunna ske är det av stor vikt att skolorna erhålla de bästa lärarkrafterna. Med de stora möjligheter, som stå de nyutexaminerade lanthushållslärarinnorna till buds i enskilda företag inom näringslivet, där de få högre löner, kortare arbetstid och mera fritid, finns det — vad herrarna än må säga — vissa risker för att det framtiden kommer att ställa sig svårt med nyrekryteringen av lärarinnor till lanthushållsskolorna.

Det har också här erinrats om att arbetstiden vid dessa skolor med nödvändighet måste bli längre än för övriga kategorier lärarinnor i husligt arbete — och det är dessa kategorier jag har jämfällt lanthushållslärarinnorna

med, när jag här har tagit till orda. Som redan framhållits är en lanthushållsskola ett internat, vilket innebär att lärarpersonalen måste bli mera bunden än vad fallet är vid mera fristående skolor. I lanthushållsskolorna har man bl. a. kurser i husdjursskötsel — det är kanske inte vanligt på alla skolor, men åtminstone i Norrland, där jag har besökt lanthushållsskolor, ingå sådana kurser ofta i undervisningen — vilket gör, att arbetet ofta inte kan vare sig påbörjas eller avslutas vid en viss bestämd tidpunkt. Lärarna måste vid sådana kurser alltid stå till reds, eftersom de ju ha ansvaret för denna verksamhet.

Jag förstår att det kan medföra vissa konsekvenser att inplacera lanthushållslärarinnorna i en högre lönegrad, men om dessa konsekvenser äro så allvarliga som herr Andersson i Tungelsta här anfört är jag inte kompetent att bedöma. I vilket fall som helst kunna vi väl inte, med tanke på den önskvärda nyrekryteringen, ha en grupp befattningshavare, som är alltför mycket eftersatt, om samma grupp kan få bättre möjligheter på annat håll.

Herr talman! Jag skulle inte ha tagit till orda i denna fråga, om jag inte under min långa tid i Malmöhus läns landsting och i landstingets undervisningsutskott hade haft tillfälle att följa lanthushållsskolans verksamhet och sett vad lanthushållsskolorna betyda för utbildningen av landsbygdens kvinnliga ungdom. Jag har också den uppfattningen, att det betyder en hel del i fråga om att hålla kvar den kvinnliga ungdomen vid landsbygden, om flickorna ha möjligheter att få en god utbildning i lanthushållsgöromålen.

Jag förstår mycket väl departementschefens ståndpunkt i denna fråga, och jag har stor respekt för de statsfinansiella svårigheter vi ha att brottas med, men när det gäller att skaffa goda lärarkrafter till landsbygdsskolorna, så undrar jag i alla fall, om det är klok spar-

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

samhet att i lönehänseende eftersätta de grupper, som det här är fråga om.

Det har här framhållits, att lantushållslärarynnorna, även med placering i lönegrad som förordas i den kungl. propositionen, få en förbättring av lönerna, och det skall inte bestridas att så är fallet. Men de ligga ändå betydligt efter motsvarande befattningshavare vid exempelvis vissa enskilda stora företag, vilka ju numera mer och mer anställa lärarinnor i husligt arbete som konsulenter och erbjuda dem högre löneförmåner. Det är förklarligt om de unga lärarinnorna då föredra att ta dessa platser, även om de i framtiden kunna få det bättre vid lantushållsskolorna.

Herr talman! Jag har intet yrkande utan har endast velat motivera varför jag kommer att rösta för reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det råder enighet mellan regeringen, utskottsmajoriteten och reservanterna om allt väsentligt i här föreliggande förslag, som innebär en mycket kraftig löneförstärkning för alla befattningshavare inom hela den lägre lantbruksundervisningen. Det är endast på två punkter, som det råder delade meningar, men inte heller där finns det någon saklig motsättning. Fru Nordgren har alltså missförstått hela situationen.

Från regeringens sida ha vi på två punkter varit tvungna att säga ifrån, att vi icke kunna gå så långt som de sakkunniga ha föreslagit. Om vi göra det, så bryta vi därmed sönder själva grunden för tjänsteförteckningskommitténs arbete. Herr Andersson i Tungelsta har här tydligt förklarat, att om vi fastställa en befordringsgång för läraraspiranter i enlighet med vad som föreslagits, så innebär detta att all prövning i tjänsteförteckningskommittén ögonblickligen omöjliggöres för agronomer i administrativ tjänst, allt-

så för hela hären av agronomaspiranter vid lantbruksnämnder, lantbruksstyrelsen o. s. v. Detta skulle leda till att vi icke längre behöva diskutera placeringen av aspiranterna i lantmåteriet eller frågan om i vilken lönegrad olika slags amanuenser i Kungl. Maj:ts kansli och i verken skola placeras. Genom att besluta i överensstämmelse med reservanternas förslag är nämligen den saken redan avgjord.

På samma sätt är det med lantushållslärarynnorna. Vi kunna icke gå högre än vad vi ha föreslagit, ty om vi göra det, så äro vi lika illa ställda i tjänsteförteckningsarbetet, därför att då ha vi samtidigt löst frågan om hemkonsulenternas, övriga lantushållslärarynnors och yrkesskolornas lärarpersonals lönegradsplacering.

Vi förklara därför från vår sida, att det föreliggande förslaget på vissa punkter inte är något definitivt förslag. Vi äro beredda att göra de jämkningar, som kunna komma i fråga, när tjänsteförteckningskommitténs arbete är färdigt. Jag tror därför, att alla skäl tala för att följa utskottet och Kungl. Maj:t. Det finns starka lönepolitiska skäl för detta.

De argument, som fru Nordgren här anförde, verkade inte på mig på något sätt verklighetstroga. Vi eftersätta icke ifrågavarande personalgrupp och inte heller de två kategorier, som vi tillfälligtvis sätta lägre än vad som föreslagits. Alla dessa komma nämligen upp till löner, som äro jämförliga med kringstående gruppers. Fru Nordgrens enda argument var, att om vi icke nu höja lönerna för lantushållslärarynnorna, så kunna vi icke konkurrera med de enskilda företagen. Men, kära fru Nordgren, det kan staten aldrig göra. Det finns många bankdirektörer här i landet, som ha 100 000 kronor i årslön, men staten betalar riksbankschefen endast hälften så mycket, tror jag. Vi ha också en generaldirektör för statens järnvägar, som har ca 40 000 kronor i

Lönereglering för lärare vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter.

lön, medan det samtidigt finns industri- direktörer, som ha mer än 100 000 kronor. Det finns inga möjligheter för staten att konkurrera därvidlag, utan vi få försöka se till att vi få en rimlig gradering mellan statens olika befattningshavare och sådana personer, som icke äro i statens tjänst men vilkas lönerna utgå med statsbidrag.

Jag vill säga, att det skulle vara otroligt lättsinnigt av riksdagen att följa reservanternas i denna fråga. Vi kunna nämligen då icke förhindra att detta kommer att medföra en beskränning av riksdagens möjligheter att ta ståndpunkt till lönefrågorna. Det är alldeles uppenbart, att om riksdagen icke kan ta sådana enkla lönepolitiska hänsyn, som vi här begära — d. v. s. att riksdagen beträffande ett par lärarkategorier, för vilka ett riksdagsbeslut skulle prejudicera hela utredningsarbetet, skall visa den behärskringen att vänta ett par år intill dess frågan kan omprövas på nytt — så blir följden att Kungl. Maj:t icke kan lägga fram principförslag av detta slag. Kungl. Maj:t måste vänta med att lägga fram löne regleringsförslag för riksdagen till dess allt är utrett, och befattningshavarna komma på det sättet att få vänta längre på sin lönereglering. Dessutom blir regeringen tvungen att i helt annan utsträckning än nu gå in på förhandlingar med organisationerna, och när staten sedan kommer till riksdagen med ett förslag, så är det resultatet av förhandlingar mellan regeringen och de berörda organisationerna. Vilken handlingsfrihet får riksdagen då?

Jag vill inte på något sätt försöka skrämja med dessa ord, men var och en som tänker sig in i dessa frågor måste ju förstå, att om man här stirrar sig blind på att till varje pris vid ett visst tillfälle pressa upp en grupps löner, oavsett vilka konsekvenser detta far på lönepolitiken, så måste det leda till en ofantligt mycket större aktsamhet från

regeringens sida vid dess möten med riksdagen i lönefrågor.

Det är här icke fråga om att slutgiltigt fastställa befordringsgången för aspiranterna vid lantbruksundervisningsanstalterna och inte heller för lanthushållslärarynnorna vid lanthushållsskolorna. På dessa båda punkter föreslå vi, att riksdagen nu, i avvaktan på tjänsteförteckningskommitténs förslag, skall fatta ett provisoriskt beslut. Det är väl ändå en rimlig begäran från regeringens sida att riksdagen skall ta hänsyn till detta läge.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Norup begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 94 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 4.

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Föredrogs särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 133, angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation, vilken proposition hänvisats till särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att besluta, att den enhetsskola, varom förslag framlagts i det vid propositionen nr 70 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 februari 1950, skulle vara en statsunderstödd kommunal skola.

Förutom frågan om kommunalisering av skolväsendet och det därmed sammanhängande spörsmålet om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun hade i propositionen även förberedelsevis behandlats frågorna om centrala och regionala skolmyndigheter, om skolans lokala organisation samt om lärartillsättningen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft ett antal till utskottet remitterade motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag besluta, att den enhetsskola, varom riksdagen innevarande år fattat beslut, skulle vara en statsunderstödd kommunal skola;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i sitt utlåtande å s. 32—36 anfört rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, centrala och regionala skolmyndigheter,

skolans lokala organisation samt lärartillsättningen;

B. att

1. motionen I: 4,
2. motionen I: 425,
3. motionen I: 468,
4. motionerna I: 526 och II: 626

— i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt — icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

C. att

1. motionerna I: 467 och II: 525,
2. motionerna I: 528 och II: 625,
3. motionen II: 627

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottet hade i sin motivering — i anslutning till ett av departementschefen i propositionen gjort uttalande, att antalet ledamöter i den gemensamma skolstyrelse, som borde tillsättas för en kommun, borde vara så stort, att styrelsen skulle kunna för arbetet fördela sig på nämnder eller delegationer — yttrat följande:

»Departementschefen tänker sig, att till ledamöter av nämnderna skulle kunna utses även personer, som icke tillhöra styrelsen. Mot en sådan anordning hyser utskottet betänkligheter, för såvitt nämnderna icke blott skola vara rådgivande utan kunna besluta med styrelsens rätt och befogenhet. Skall en verklig delegation av styrelsens beslutanderätt kunna ske, måste enligt utskottets mening nämnderna helt bestå av styrelseledamöter. Det får därvid förutsättas, att nämnderna vid behov tillkalla företrädare för olika specialintressen i egenskap av experter. Givetvis kunna utomstående även med fördel anlitas för olika utrednings-, rådgivnings- och verkställighetsåtgärder.»

Reservationer hade avgivits:

1) vid punkten A. 1. av utskottets hemställan av herr *Ohlson*, herr *Bergh*

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

och herr *Arrhén*, alla utan angivet yrkande; samt

2) vid punkten A. 2. av utskottets hemställan av herrar *Näsström* och *Ivar Persson*, fru *Sjöström-Bengtsson*, fru *Lindström* samt herrar *von Friesen*, *Hoppe* och *Lindahl*, vilka ansett, att ovanberörda del av utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»överförs vissa arbetsuppgifter på nämnder eller delegationer, yppar sig en möjlighet att tillföra styrelsen önskvärd specialerfarenhet utan att över hövan öka antalet styrelseledamöter. Nämnderna kunde då, såsom skolkommisionen föreslagit, kompletteras med utomstående. I kommuner, där en yrkesnämnd kommer till stånd för behandling av frågor rörande den förberedande yrkesutbildning, kunde sålunda i nämnden insättas yrkesrepresentanter — arbetsgivare och arbetare — med god kännedom om ortens näringsliv. Genom att dessa experter gjordes till ledamöter av nämnden skulle en varaktig samverkan mellan styrelsen och yrkesexperterna säkerställas.

I den mån nämnderna skulle äga besluta med styrelsens rätt och befogenhet, måste det givetvis förutsättas, att de fullgöra sina uppdrag i överensstämmelse med styrelsens intentioner. Majoriteten av nämndledamöterna böra därför alltid väljas bland styrelsens ledamöter, och styrelsen bör äga utfärda direktiv för nämndernas arbete. Samspelet mellan styrelserna och nämnderna torde ytterligare kunna förbättras, om även de utanför styrelsen stående nämndledamöterna utses av denna. Departementschefen har påpekat, att vissa skäl kunna anföras för att i stället låta kommunalrepresentationen utse de nämndledamöter, som ej tillhöra styrelsen, men utskottet befarar, att detta kunde leda till en splittring i arbetet, som mer eller mindre skulle motverka den strävan till enhetlighet, för vilken den gemensamma styrelsen är ett uttryck. Utskottet anser sålunda, att sty-

relsen bör tilläggas befogenhet att delegera vissa ärenden på densamma underställda nämnder, vari även utanför styrelsen stående personer böra kunna av styrelsen insättas. Givetvis böra icke utomstående inväljas i nämnderna annat än om vägande skäl för en sådan anordning föreligga.»

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr von FRIESEN: Herr talman! Om vi betrakta vårt nuvarande skolsystem med alla dess mångskiftande former och de olika utbildningslinjer, som löpa parallellt med varandra, är det inte att förvåna sig över om huvudmännen för dessa skolformer bli olika, eftersom vi ha att räkna med både staten och kommunerna som huvudansvariga för dessa olika skolor. Vi ha vår kommunaliserade folkskola. Vi ha en realskola, som endels är kommunaliserad och endels är statlig. Vi ha kommunala och statliga gymnasier. Vi ha ett antal flickskolor, som numera till övervägande del äro kommunaliserade o. s. v.

Men om vi någon gång i framtiden skola få en s. k. enhetsskola, är det ju naturligt att tänka sig att denna enhetsskola skall stå under en gemensam ledning. I valet mellan en statlig ledning av denna skola och en kommunal ledning, förefaller det mig, som om man knappast ett ögonblick behövde tveka om vilket val som vore det riktiga. Det är att skolan skall vara kommunaliserad. För mig står som någonting alldeles avgörande och väsentligt, när det gäller den nya skolan, att vi försöka genomföra ett så stort mått av frihet som över huvud taget är tänkbart.

Vad vi i själva verket gjort i riksdagen, då vi tagit ställning till ett principbeslut om enhetsskolans organisation, är att vi ha beslutat några allmänna riktlinjer, gett några allmänna anvisningar, hur denna skola skall vara beskaffad. Vi ha således gett den yttre ramen till en organisation, som sedan får

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

fyllas med ett levande innehåll av de människor som skola verka i den samma. Är det inte då naturligt, att det blir män och kvinnor ute i kommunerna, kommunernas valda förtroendepresentanter, som här få ägna sig åt det arbetet, samt att kommunerna ges en mycket vidsträckt frihet, när det gäller bedömandet och planerandet av den nya skolan? Jag tror knappast att man på något annat sätt kan koppla in den stora allmänheten i detta arbete än att man genom en kommunalisering får lov att räkna med kommunernas intresse samt att man får tillfälle att taga deras förtroendemäns arbetskraft i anspråk. Vi ha för övrigt under en följd av år talat så mycket om faran av en centralisering och av att förlägga alltför mycket till huvudstaden, till de centrala ämbetsverken, att det väl snarast bör kännas som någonting befriande, om man i ett fall som detta mycket bestämt och helhjärtat kan förordna den decentralisering, som skolkommissionen på sin tid rekommenderade, som Kungl. Maj:t nu föreslagit och som utskottet i dag hemställer att riksdagen skall godkänna.

Det har emellertid rests invändningar mot förslaget om kommunalisering. Ett par av dessa invändningar vill jag redan på detta tidiga stadium av debatten försöka bemöta. Förespråkarna för den ena invändningen erkänna, att det nog är gott och väl med en reform, men säga att den inte är nödvändig nu. Vad skall det, frågar man, över huvud taget tjäna till att redan nu på detta tidiga stadium av utvecklingen bestämma hur skolan skall vara beskaffad, när det gäller dess ledning? Ja, i själva verket är det där precis samma invändning som mötte den stora proposition, som vi togo ställning till i våras. Man sade då från visst håll: Vad skall det tjäna till att för en så lång framtid bestämma om den ena eller den andra åtgärden? Kunde vi inte nöja oss med en försöksverksamhet och låta den enbart vara vägledande?

Man skulle således inte fatta några bindande principbeslut. Nu måste det emellertid sägas, att det just med hänsyn till den beslutade försöksverksamheten, som riksdagen fäste så stort avseende vid i våras, är nödvändigt att vi redan nu tala om för dem som ha att planera verksamheten, framför allt ute i försökskommunerna, vem som skall vara huvudman för den nya skolan. Det är ju meningen att vi skola få fullständiga försök inte bara beträffande stadiindelningen, klassernas antal, differentiering o. s. v. Meningen är att i försökskommunerna redan nu de nya skolstyrelserna skola kopplas in så att man får se resultatet av deras arbete.

Detta är de vägande skäl som således tala för ett beslut redan nu i denna fråga. Jag tror, herr talman, att man kan gå ännu längre. Jag tror att det är viktigt att man ute i kommunerna — detta gäller även de kommuner som ännu icke äro försökskommuner — får klart för sig vilket ansvar som i framtiden kommer att vila på kommunerna. Meningen är ju att i alla kommuner, således icke enbart försökskommunerna, skall man redan nu påbörja en planering för den skola, som väntas träda ut i verklighetens värld om något tiotal år. Det är nog nödvändigt att de kommunala förtroendemännen och de kommunala beslutande myndigheterna få veta vad riksdagen har för uppfattning i denna fråga.

Ja, detta var den ena av de invändningar, som man brukat höra om det föreliggande förslaget. Den andra invändningen, när det gäller kommunaliseringen, kommer från en viktig grupp av lärare, som hittills haft och ännu i denna dag har staten som huvudman. Dessa lärare ha i sin tjänst blivit utsedda av staten. De ha alltså en kunglig fullmakt på sin tjänst, vilket för dem anses innebära ett särskilt mått av trygghet. Det är således den viktiga gruppen läroverkslärare, som lyst betänkligheter, när det gällt att infoga så många av

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

de blivande ämneslärarna i ett kommunaliserat system, där de kanhända få räkna med att kommunernas organ få ett avgörande inflytande, när det gäller tillsättningen av lärarna.

Jag vill ingalunda förneka, att det ligger en del i de farhågor, som uttalas från denna grupp av lärare. Man kan otvivelaktigt, om man skall vara ärlig, peka på att det finns exempel på hur vissa kommunala styrelser ha missbrukat sin befogenhet att utse lärare och att de ha valt efter andra grunder än de som gå ut på förtjänst och skicklighet.

Jag kan själv från en rätt mångårig erfarenhet från en folkskolestyrelse i en av våra största städer anföra exempel på liknande missbruk. Ett exempel är ganska fårskt. Vid ett överlärarval valde skolstyrelsen inte den mest meriterade, uppenbarligen därför att det rörde sig om en kvinnlig sökande. Man tog i stället en mindre meriterad manlig kandidat. Detta är ett av de exempel som man kan ge, när det gäller just mannamn vid utnämningar. Jag har varit med även vid ett annat tillfälle, då representanter för de två största partierna kommo överens om att det ena partiet skulle rösta på det andra partiets kandidat till överlärare. Detta kan man kalla för ett klassiskt exempel på kohandel. Vederbörande sade alltså: Om ni rösta på vårt partis kandidat, skola vi rösta på ert partis kandidat.

Det är alldeles klart, att när det gäller tillsättande av tjänster — märk väl, det rör sig inte om förtroendebefattningar — äro sådana befordringsgrunder oriktiga. Det kan alltså finnas skäl för farhågor. Jag hoppas emellertid, att dessa i framtiden skola visa sig vara ogrundade.

Jag vill i detta sammanhang peka på den skrivning som utskottet har presterat, när det gäller den viktiga frågan om tillsättandet av lärare, en skrivning som är resultatet, kan jag säga, av en samfällid vilja inom utskottet att med

beaktande av olika synpunkter ändå komma till ett positivt resultat. Det framhålles i utskottets skrivning huru som grundsatsen om förtjänst och skicklighet skall vara vägledande. I övrigt gör utskottet som Kungl. Maj:t i propositionen, d. v. s. man överlämnar åt kommande utredningar att närmare taga ställning till frågan.

Beträffande hur man skall tänka sig att lärarutnämningarna skola ske i framtiden är det inte alls säkert, att man behöver stanna för ett system, där kommunen ensam får beslutanderätten. Jag vill säga, att jag personligen har mycket starka sympatier för en kvalificerad mellaninstans, som skulle vara den utnämmande instansen. Man skulle kunna tänka sig att koppla in den kommunala styrelsen på så sätt, att skolstyrelsen kunde avge förslag och giva förord för den eller de kandidater, som man inom kommunen helst vill ha. Jag tror, att detta är en utväg att rekommendera. Jag hoppas att den blir föremål för ett allvarligt övervägande inom kommande utredningar. Frågan om tillskapandet av en kvalificerad mellaninstans är ju en sak, om vilken utskottet uttalar sig mycket bestämt och mycket positivt.

Herr talman! Jag skall i övrigt inte gå in på några detaljer i detta utskottsutlåtande. Men eftersom det finns till utskottsutlåtandet fogad en reservation som jag själv varit med om — denna reservation gäller dock inte klämman i beslutet utan endast motiveringen — skall jag med ett par ord beröra denna.

Reservationen avser den tänkta lokala ledningen av skolväsendet i kommunerna. Skolkommissionen tänkte sig — och Kungl. Maj:t hade samma uppfattning — att man skulle ha en skolstyrelse. Men med hänsyn till det mångskiftande arbete, som skolstyrelsen har att taga hand om, finge den, liksom nu sker, i varje fall i de större kommunerna dela upp sig på olika nämnder. För att inte denna skolstyrelse skulle bli alltför stor och ohanterlig bleve det

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

kanske nödvändigt att med dessa nämnder adjungera personer, som inte själva vore ledamöter i den ursprungliga nämnden, och åt dylika nämnder delegera vissa befogenheter. Jag tror att det finns ett rent praktiskt skäl som talar för ett sådant arrangemang. Jag tycker inte att man behöver bedöma denna fråga ur så strängt principiella synpunkter som utskottet här har gjort. Jag tror att det kommer att visa sig att skall man ha skolstyrelse, där alla intressenter och all sakkunskap skola vara representerade, komma dessa skolstyrelser att bli alltför stora och svårhanterliga.

Herr talman! Jag skall nöja mig med vad jag här yttrat. Jag skall be att beträffande utskottets hemställan få yrka bifall till densamma. Vad angår motiveeringen, skall jag här på samma gång yrka bifall till den reservation, som vid punkten A. 2. av utskottets hemställan är fogad av herr Näsström m. fl.

Herr KYLING: Herr talman! De två propositioner på skolväsendets område, som vi behandla i dag, äro egentligen följdpropositioner till värriksdagens beslut rörande skolväsendet.

Den fråga, som vi nu närmast ha att syssla med, är kommunaliseringen av vårt undervisningsväsende. Vi känna alla till att den svenska folkskolan hela tiden varit en kommunal skola, som haft statsunderstöd. Den har på det sättet fått arbeta sig fram till den ställning den nu har. I diskussionen rörande dessa frågor har det funnits personer, som velat göra gällande, att man nu måhända skulle gå över från en kommunal skola på folkskolans område till en statlig sådan. Jag måste för min del sätta mig bestämt emot ett sådant resonemang. Jag tror nämligen att det varit till mycket stor fördel, att den svenska folkskolan varit kommunal. Det har därigenom uppstått ett större intresse ute i kommunerna för att taga hand om skolan.

Jag är emellertid den förste att erkänna, att det funnits tider, då inte minst lärarna säkerligen skulle ha önskat sig att staten haft ett större inflytande över skolan än vad den då hade. Å andra sidan, om man något litet tänker sig in i under vilka villkor många av de små landskommunerna arbetat, får man inte minst nu efteråt kanske en helt annan syn på saken. Dessa små kommuner hade ju ett mycket blygsamt skatteunderlag. Detta blygsamma skatteunderlag skulle räcka till att någorlunda hålla den sociala standard, som man hade inom andra bättre lottade kommuner.

Jag skall bara taga ett enda exempel för att närmare belysa vad jag här åsyftar. Det finns en kommun nere i Skaraborgs län, som på sin tid hade ett skatteunderlag på endast 500 skattekrönor. Med hjälp av detta skatteunderlag skulle den kommunen hålla en folkskola, försöka ordna förhållandena någorlunda drägligt för sina åldringar och även bevaka och sörja för andra intressen i kommunen. Det är lätt uträknat att för den kommunen betydde bara ett inköp för 50 kronor för skolans räkning detsamma som en utdebitering av 10 öre per skattekröna. Det vill med andra ord säga, att några hundra kronor i utgift för skolan skulle kunna åstadkomma en hel kröna i skatteökning per skattekröna.

Man måste under sådana förhållanden förstå, att just dylika sämre lottade kommuner haft stora bekymmer att brottas med på skolområdet. I gengäld måste jag emellertid säga, att sedan förhållandena ändrats på skolans område, då det gäller fördelning av kostnaderna mellan stat och kommun, har också intresset ute på landsbygden vaknat och gjort sig ännu bättre gällande. Jag vågar med bestämdhet hävda, att det torde vara ett fåtal landskommuner, som i dag inte visa ett intresse för den svenska skolan, som ligger i paritet med tätorternas intresse. Man har ute på lands-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

bygden börjat inse hur nödvändigt det är att hålla en skola, som har förmåga att fylla de krav man har rätt att ställa på undervisningsväsendet. På grund härav har man gått i författning om att även med ganska stora utdebiteringar och uppoffringar av skattemedel försöka skapa en fullgod skola. Skall man få en riktig jämförelse mellan tätorterna och landskommunerna, måste man också komma fram till en sådan kostnadsfördelning mellan stat och kommun, att de mindre bärkraftiga kommunerna procentuellt sett få en betydligt större del av statsbidraget än de kommuner, som ha det bättre ekonomiskt ställt. Man har redan ordnat det på detta sätt med statsunderstödet på vissa områden.

När jag här talat för att kommunerna skulle få bibehålla sina funktioner när det gäller skolan betyder det inte, att jag därmed menar att staten skulle släppa efter på sin kontroll. När staten beviljar medel till skolan — liksom till andra kommunala institutioner — är det naturligtvis nödvändigt att staten också har vissa möjligheter i kontrollhänseende. Jag tror dock att det är nödvändigt att säga ifrån, att man i framtiden skall försöka ordna det på ett sådant sätt, att kontrollarbetet inte kommer att bli mera byråkratiskt utformat och mera utformat efter bestämda linjer, än vad som är absolut nödvändigt. Med de förtroendemän, som kommunerna äga, tror jag att de numera ha möjligheter att göra en insats för att skapa bästa möjliga tillstånd.

Som herr von Friesen nämnde, har även frågan om lärartillsättningen kommit med i detta utskottsutlåtande. Att den frågan varit den måhända mest diskuterade — särskilt bland lärarna — är ganska naturligt. Man har inte minst från läroverkslärarnas sida varit mycket ängslig för att överföra beslutanderätten om lärartillsättningen från den centrala tillsättningen — som

vi nu ha — till den kommunala. Jag är den förste att vilja tillkännage min stora förståelse för läroverkslärarnas syn på saken. De ha haft en tillsättning med kunglig fullmakt, de önska sig en tillsättning av central karaktär, och jag förstår mycket väl deras kamp i det fallet. Den fråga vi här komma att ställas inför är naturligtvis, huruvida man skulle kunna tänka sig att ha olika förfaringssätt vid tillsättningen av enhetsskolans lärare. Jag skall bara ett ögonblick göra en liten reflexion på den punkten.

Om man tänker sig att man tillsätter lärarna i de två lägre stadierna av enhetsskolan — upp till klass 6 — kommunalt, så är det litet svårt att tänka sig att man skulle kunna tillsätta lärarna i klasserna 7, 8 och 9 centralt. Lärare från båda hållen komma ju att arbeta inom samma skola, och de komma också att undervisa inom varandras områden.

Från läroverkslärarnas sida säger man då — givetvis med all rätt — att många av enhetsskolans lärare på högstadiet komma att gå upp och undervisa på gymnasietadiet och gymnasiets lärare komma av allt att döma även i fortsättningen att tillsättas icke kommunalt utan statligt. Till detta kan jag lägga även en annan synpunkt, som säkerligen kommer fram, nämligen att man i den kommande enhetsskolan har planerat en ny lärartyp, en folkskollärare som efter sin examen tagit ett eller ett par akademiska betyg i vissa ämnen och därmed blir kvalificerad för en ämneslärartjänst i dessa. Då frågar man sig om han skall tillsättas statligt, eftersom han blir ämneslärare, trots att han i egenskap av folkskollärare borde tillsättas kommunalt. Man säger då från ett håll, att tillsättningen väl kan ske centralt både för folkskolans lärare och för överstadiets lärare. Ja, men detta förorsakar en hel del organisatoriska besvärigheter. Skall det finnas möjligheter att ordna tillsätt-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

ningen centralt över hela linjen, så tror jag att man måste utrusta den centrala myndigheten — i detta fall skolöverstyrelsen — med en mycket stor administrativ apparat.

Jag vill framhålla, herr talman, att när vi inom utskottet diskuterat alla dessa saker — och jag har mycket fördomsfritt gått att taga ställning i denna fråga — har jag ansett den vara av en sådan vikt, att man inte i dag skall taga slutgiltig ställning till hur lärartillsättningen skall ske. Detta skall man vänta med till dess den utredning, som Kungl. Maj:t annonserat om i propositionen, kommer att avlämna sitt betänkande. För att inga missförstånd skola uppstå vill jag emellertid säga, att det funnits tider då den svenske folkskolläraren tillsattes efter — låt mig använda uttrycket, herr talman — någon sorts svåger- och morbrorspolitik ute i kommunerna. Det råder ingen som helst tvekan om den saken. Det var på sina håll mycket övrigt att önska. Jag vill emellertid också tillägga, att det sedan dess inträffat en hel del saker, som jag vill meddela kammarens ledamöter. För några år sedan ändrades nämligen tillsättningsförfarandet på ett sådant sätt, att den lokala skolstyrelsen fick rätten att uppsätta ett förslag på tre personer. Tidigare hade skolstyrelsen, omedelbart efter det ett sådant förslag lagts fram, rätt att utse en av de tre på förslaget men denna rätt finns inte längre. Nu skall förslaget skickas till inspektören. Ha inspektören och skolstyrelsen samma uppfattning om förslaget, går skolstyrelsen till val av en av de tre på förslaget upptagna personerna. Ha emellertid de båda instanserna skiljaktiga uppfattningar om det riktiga i förslagssättningen, går saken vidare till skolöverstyrelsen, där det slutliga förslaget uppgöres.

Från den svenska folkskollärarkårens sida räkna vi med att sedan detta förfaringssätt tillkommit ha förhållan-

derna blivit betydligt bättre. Att det naturligtvis ändå sker utnämningar, vid vilka man lägger både politiska, religiösa och nykterhetspolitiska synpunkter på valet, det förstå nog alla. Man skall emellertid då inte kritisera detta system, som vi nu ha, att uppsätta tre på förslag, utan själva rätten att välja en av dessa tre. Mig veterligt har man dock inte inom utskottet resonerat något om detta.

Utskottets ordförande, herr von Friesen, kritiserade här i dag valet av överlärare i Göteborg, och jag är den förste att erkänna, att det verkade underligt. Även i Hälsingborg har det förekommit ett val, som givit eko i den svenska pressen. Detta val var säkerligen inte heller som det skulle. Där gick dock skolstyrelsen till val, sedan förslaget blivit godkänt; man hade alltså rätt att taga vilken som helst av de tre, som voro uppsatta på förslaget. Att det sedan kom in politiska synpunkter vid valet är naturligtvis endast att beklaga.

I likhet med herr von Friesen tror jag, att en av de tänkbara lösningarna är, att skolstyrelserna fortfarande få rätt att göra upp förslag. Jag tror emellertid — här är det rena hypotesen jag rör mig med — att den framtida lösningen kommer att bli den, att man överflyttar själva valproceduren från den lokala skolstyrelsen till en mellaninstans. Då uppstår frågan, hur denna mellaninstans skall se ut. Två utredningar ha redan diskuterat sig fram till en mellaninstans, nämligen 1945 års folkskolesakkunniga samt länsstyrelseutredningen, vilken senare avlämnade sitt förslag för en tid sedan. Jag tror inte på länsstyrelseutredningens förslag. Det blir nog inte lyckligt att lägga en mellaninstans inom länsstyrelsen, ty, herr talman, jag har en stark känsla av att man här inte kommer att få fram de personer, som äro positivt intresserade av även den pedagogiska sidan av saken. I stället

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

för att ha intresse för de pedagogiska synpunkterna kommer man väl där, helt ämbetsmannamässigt, att använda linjal och räknesticka. Därför tror jag det vore bättre att på något sätt bygga ut det förslag, som 1945 års folkskole-sakkunniga skisserade upp och ge denna mellaninstans en sådan samman-sättning, att man får fullt förtroende för dess möjligheter att helt objektivt tillsätta lärare.

När man nu resonerar om lärartill-sättningen tror jag det kan vara klokt att göra det påpekandet, att Kungl. Maj:t i propositionen ganska klart sagt ifrån, hur man ser på möjligheterna för framtiden. Kungl. Maj:t har sagt — och det har utskottet understrukit — att enhetsskolans kommunalisering inte nödvändigtvis behöver medföra en lärartillsättning i kommunal regi. Det kommunala inflytandet torde kunna få tillräckligt utrymme, även om den kommunala myndigheten endast avger förslag eller förord. Ja, Kungl. Maj:t lämnar till och med den frågan öppen åt utredningen, vilken myndighet eller instans som slutgiltigt skall bestämma tillsättningen. Man säger här: »Begreppet enhetsskola får givetvis inte drivas så hårt, att inte olika tillsättningsförfaranden för dessa lärarkategorier skulle kunna medgivas, därest starka skäl tala därför.»

Med dessa möjligheter går man alltså till en utredning. Under utredningens gång kommer det säkerligen fram starka argument för de olika utvägarna, och jag tror att man därför med lugn kan invänta en sådan utredning. I vilket fall som helst innebär dagens beslut icke något slutgiltigt ställningstagande mer än på en punkt. Och det vågar jag, herr talman, med kraft understryka, att vare sig man vill ha den rena kommunala tillsättningen eller förordar en central tillsättning eller pläderar för en tillsättning av en mellaninstans, har man dock alltid haft den inriktningen, att förtjänst och skicklig-

het skola vara utslagsgivande. Tager man bara hänsyn till dessa synpunkter, tror jag inte att det blir så vanskligt med det slutgiltiga tillsättningsförfarandet.

Herr von Friesen talade för den reservation, som han skrivit under. Jag får erkänna, herr talman, att jag varit mycket tveksam när det gällt att taga ställning till just denna fråga. Jag har emellertid stannat för utskottets förslag. Man har nämligen — enligt skolöverstyrelsens och delvis enligt Kungl. Maj:ts förslag — tänkt sig, att man skulle kunna få olika nämnder, som sorterade under skolstyrelsen. På den punkten ha reservanterna och utskottsmajoriteten delat sig. Utskottsmajoriteten anser, att om man har nämnder, som tillsätts på detta sätt, skola dessa nämnder inte utrustas med beslutanderätt, utan beslutanderätten skall ligga i skolstyrelsens händer. Anledningen till att vi gått på denna linje är följande. Man skulle kunna tänka sig att en fullmäktigeinstitution väljer en skolstyrelse, och i och med det ger man även skolstyrelsen ansvaret. Sedan väljer skolstyrelsen i sin tur personer, som stå utanför skolstyrelsen, och man lämnar således i sin tur ansvaret till dessa personer.

Herr von Friesen säger nu här i dag, att han endast menar att man till nämnden skulle adjungera vissa ledamöter. Då sammanfaller ju herr von Friesens uppfattning helt med utskottsmajoritetens, som säger: »Det får därvid förutsättas, att nämnderna vid behov tillkalla företrädare för olika specialintressen i egenskap av experter.» Ja, herr talman, detta är ju att adjungera vissa ledamöter, ty en adjungerande ledamot brukar i de flesta fall inte ha beslutanderätt, men han har rätt att yttra sig och rätt att giva råd i vissa frågor.

Till sist skulle jag bara vilja säga, att när nu särskilda utskottet även denna gång blivit rätt enigt i sitt för-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

slag, kan detta naturligtvis tolkas på ett sådant sätt, att förslaget i och med att enighet uppnåtts kompromissats sönder, så att det blivit helt urvattnat. Vad vi beslutat här är ingenting annat än ett fullföljande av beslutet i våras. Detta beslut har diskuterats och tolkats på olika sätt. Dessa tolkningar skall jag inte diskutera i dag. Jag vill emellertid säga, att det beslut vi i dag skola fatta innebär, att den enhetsskola, varom riksdagen innevarande år fattat beslut, skall vara en statsunderstödd kommunal skola. Jag tror, herr talman, att det är av mycket stor betydelse att riksdagen — liksom fallet var i våras — någorlunda enigt går till ett sådant beslut. Skola vi få någonting ut av den kommande enhetsskolan, som skall bli till det bästa för det uppväxande släktet och till nytta för samhället, då tror jag att det är nödvändigt att man inte skickar ut det svenska undervisningsväsendet i de politiska stridigheternas vimmel utan försöker med gemensamma krafter bygga upp den skola, som skall fostra det kommande släktet. Efter dessa linjer ha vi inom utskottet gått till verket, och jag vill därför tro och hoppas — även om det resultat vi kommit till kanske inte verkar så oerhört märkvärdigt och vidlyftigt — att beslutet om enhetsskolan och dess fortsatta utbyggnad har det goda med sig, att den nu snart påbörjade försöksundervisningen skall få arbeta under en lugn period för att kunna bevisa, om den skola vi fattade beslut om i våras är tillräckligt livskraftig och duglig för att bli den slutgiltiga skola, som vi säkerligen allesamman önska skapa.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till särskilda utskottets hemställan i dess utlåtande nr 3.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr BERGSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga några ord i anledning av herr Kyllings kritik av ett överläraryval i Hälsingborg.

Om jag inte är oriktigt underrättad, karakteriserade herr Kylling detta val såsom ett maktövertagande av en socialdemokratisk majoritet i skolstyrelsen. Nu förhåller det sig visserligen så att de båda valda — det var två överlärrartjänster som skulle tillsättas — äro socialdemokrater, men det är nog den enda skenbara grund som finns för ett sådant påstående. En av dem, omkring vilken striden stod, heter Harry Olsson, och han var av skolöverstyrelsen uppsatt i första förslagsrummet. Den som var uppsatt i tredje förslagsrummet hette Salomonsson, och han erhöi vid valet 13 av skolstyrelsens 14 röster. Bland dem, som röstade på honom, måste det alltså finnas flera borgerliga ledamöter. Harry Olsson valdes med 9 röster mot 5, och då det finns 8 socialdemokratiska ledamöter i skolstyrelsen, måste åtminstone en borgerlig ledamot ha röstat på Harry Olsson, vilken som sagt hade placerats i första förslagsrummet av skolöverstyrelsen.

Det var endast dessa upplysningar jag ville lämna.

Herr KYLLING (kort genmäle): Herr talman! Jag tror inte att vi här behöva mer ingående diskutera överläraryvalet i Hälsingborg. Jag vill bara, när herr Bergström talar om att den som stod i första förslagsrummet ju blev vald, ställa den frågan: Varför tog man då inte på den andra platsen den som uppsatts i andra förslagsrummet, utan i stället den som stod i tredje förslagsrummet?

Herr BERGSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Den fråga, som herr Kylling här ställt, borde väl närmast de borgerliga ledamöterna av skolstyrelsen besvara, då det ju var med deras

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

hjälp som den som stod i tredje förslagsrummet blev vald av en så gott som enhällig skolstyrelse. Att skolstyrelsen vidare valde den som skolöverstyrelsen uppsatt i första förslagsrummet kan jag inte på något sätt finna anmärkningsvärt.

Vad som förekom vid detta val kan inte vara uttryck för något som helst maktövertagande.

Herr BRACONIER: Herr talman! Vi ha ju i våras fattat ett principbeslut om den svenska skolans framtida organisation. Vi äro nu i färd med att fatta ett annat principbeslut, som är av ganska vittgående innebörd för den framtida skolan. Det finns emellertid icke någon i denna kammare som kan säga, hur den beslutade skolreformen i verkligheten kommer att utfalla — jag hänvisar till det beslut som i våras fattades om att den kommande försöksverksamheten skall visa, hur den nya organisationen skall uppbyggas. Ingen vet t. ex. i vad mån den enhetsskola, som därvid kommer att genomföras, kan ersätta den nuvarande statliga realskolan, utan detta är något som försöksverksamheten får utvisa.

Med hänsyn härtill hade det varit önskvärt, att i utskottets motivering klart angivits varför man nu utan vidare säger att det skall ske en kommunalisering av det svenska skolväsendet, när dock enligt vårens principbeslut de statliga realskolorna skola på likvärdiga grunder få delta i den försöksverksamhet som skall igångsättas.

Det är på denna punkt, som jag först och främst vill ställa en fråga och jag riktar den till herr von Friesen: Varför har icke utskottet härvidlag redovisat grunderna för sitt ställningstagande?

Den andra saken, som jag vill beröra, gäller en principfråga av utomordentligt stor vikt, där mot varandra stå de ståndpunkter, som olika organisationer intagit och där man givetvis kan ha

den ena eller andra principiella uppfattningen.

Det har såväl av herr von Friesen som herr Kyling sagts, att det finns goda grunder för påståendet att den nuvarande ordningen för lärartillsättning inom folkskolan fungerat tillfredsställande. Jag tror nu också för min del, att de svenska folkskolestyrelserna i allmänhet kännetecknas av vilja till objektivitet i sitt handlande. Men man kan inte därför utan vidare utgå ifrån att systemet skulle fungera tillfredsställande även när det gäller tillsättning av den stora lärarkår, som för närvarande utses av Kungl. Maj:t. Och när det i utskottets motivering heter, att lärartillsättningen traditionellt sett är en kommunal angelägenhet och att vi böra hålla på denna tradition, så vill jag erinra om att det härvidlag finns två olika traditioner. Den ena traditionen, den som gäller för folkskolans lärare, är mycket riktigt den att de lokala styrelserna skola ombesörja lärartillsättningen. Det skulle alltså vara denna tradition som vi nu skulle hålla på. Men när det gäller de svenska läroverkslärarna finns det en annan tradition, nämligen att tillsättningen sker genom Kungl. Maj:t, och jag anser att det finns lika bärande skäl för att hålla på denna tradition som på den andra. När enhetsskolan blivit utbyggd, kommer det ju att vara läroverkslärare som undervisa på högstadiet i folkskolorna. Hur kan man utan vidare säga, att dessa lärare böra tillsättas kommunalt? För deras vidkommande är ju den statliga tillsättningen den traditionella, och läroverkslärarkåren har också sagt ifrån att man även i fortsättningen vill ha en statlig tillsättning.

Varför vill då den svenska läroverkslärarkåren, som i denna fråga är praktiskt taget enhällig, ha en statlig lärartillsättning? Jag vill med några få ord försöka motivera detta ståndpunktsstagande.

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Inom läroverkslärarkåren anser man att genom tillsättning av en central statlig myndighet garanteras bättre grundlagens bestämmelse om förtjänst och skicklighet såsom utslagsgivande och att bedömningen av de sökandes meriter sker på ett fullt betryggande och sakkunnigt sätt — det gäller ju här i första rummet att väga vetenskapliga meriter mot varandra. Vidare anser man att bedömningen av de sökandes meriter därigenom blir likformig över hela landet, att en lärares möjligheter att söka och erhålla tjänst även utanför det distrikt, där han för tillfället tjänstgör, icke kringskäras, att lärarna ha större förutsättningar att med oväld utföra sitt arbete utan att ovidkommande förhållanden spela in.

Utskottet säger visserligen ifran att tillsättningen skall ske efter objektiva grunder, och departementschefen gör det uttalandet, att enligt hans mening ha folkskolestyrelserna i det stora hela objektivt handlagt tillsättningsfrågorna. Kvar står dock att enligt läroverkslärarnas uppfattning är för deras vidkommande en objektiv tillsättning detsamma som en statlig tillsättning. Och med precis samma rätt som folkskollärarna säga, att traditionen kräver att de skola väljas av en kommunal styrelse, kunna läroverkslärarna kräva att de skola utnämnas av Kungl. Maj:t.

Det är då ganska egendomligt, att utskottet i sin motivering inte med hjälp av några klara bevisgrunder argumenterar sig fram till den ståndpunkten, att läroverkslärarkåren inte har rätt att göra gällande samma synpunkter som folkskollärarna ha gjort och att utskottet bara talar om vad som är tradition utan att klargöra vad detta betyder för läroverkslärarnas del.

Jag vill till sist understryka att läroverkslärarna i denna fråga stå eniga. 4 373 lärare vid läroverken ha i en skrivelse bestämt protesterat mot att det för deras del skulle bli en kommunal eller regional tillsättning. Det har

här exempelvis av herr Kyling gjorts gällande, att man på läroverkslärarhåll borde kunna gå med på en tillsättning genom en mellaninstans. Såvitt jag vet delas näppeligen denna uppfattning av läroverkslärarna i allmänhet. Man skulle möjligen på sina håll kunna acceptera en tillsättning genom skolöverstyrelsen och med rätt för vederbörande att överklaga tillsättningen hos Kungl. Maj:t.

Det finns alltså här en praktiskt taget hundra procentigt enig opinion bland läroverkslärarna. Därtill kommer att 665 lärare vid folkskole- och småskoleseminarier samt 1 073 lärare vid andra högre skolformer ha intagit samma ståndpunkt som läroverkslärarna. Även de läraraspiranter, som finnas bland studerandena vid universitet och högskolor, ha gjort detta — jag erinrar om det uttalande som studentkårerna gjort i saken.

Kunna vi verkligen gå emot en hel kårs på sakliga synpunkter grundade uppfattning?

Nu kan det naturligtvis invändas, att vi i dag inte fatta något definitivt beslut om hur hela lärarkåren skall tillsättas. Men när utskottets skrivning är sådan, att man bara tar hänsyn till den tradition, som föreligger för folkskollärarnas del, och bortser från den tradition som varit bestämmande för tillsättningen av läroverkslärarna, då ha inte läroverkslärarna fått den motive-ring för övergång till en kommunal tillsättning som de med skäl kunna kräva.

Herr talman! Med hänsyn till att utskottet är enhälligt när det gäller lärartillsättningen skall jag icke här framställa något sådant avslagsyrkande som jag gjort i motionen, men jag uttalar en förhoppning om att trots de brister, som därvidlag finnas i utskottets skrivning, läroverkslärarnas synpunkter på den betydelsefulla tillsättningsfrågan skola tillgodoses. Det svenska skolväsendets framtid beror i allra högsta grad på om den nya skolreformen kan vin-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

na förtroende hos den svenska lärarkåren. Våra svenska lärare — det gäller både folkskollärare och andra — stå internationellt sett mycket högt, något som varit av utomordentligt stort värde för det svenska skolväsendet. Till denna höga standard har den objektivitet, som i stort sett varit för handen när det gäller tillsättningarna, medverkat. Det skulle kunna innebära en katastrofal försämring av den svenska skolan, om en stor grupp av lärare skulle få en känsla av att i den framtida skolan tillsättningarna icke komme att ske efter de rättsgrunder som äro förankrade i den svenska regeringsformen och som varit de bärande för lärarna själva.

Herr EKDAHL (kort genmäle): Herr talman! Då jag själv är folkskollärare och tjänstgör mycket nära Hälsingborg, har jag haft anledning att följa med det mycket omstridda överlärarval som där skett. Det är visserligen inte roligt att störa den högre musiken här i dag med att tala om sådana bagatellsaker, men jag vill i alla fall säga några ord därom, när herr Kyling själv angett tonen och tagit upp frågan.

De tre sökande, som uppförts på förslag och som av skolöverstyrelsen uppsatts i resp. första, andra och tredje förslagsrummet, voro alla mycket meriterade krafter. Men vad skolstyrelsen i Hälsingborg beslöt sig för att värdera mest var att både Salomonsson och Harry Olsson hade tjänstgjort som tillsyningslärare och alltså utövat förman-skap vid folkskolan. Nu kan det visserligen sägas att man borde ha högre värderat det förtjänstfulla arbete, som Eva Karlsson nedlagt på att få fram en modern undervisningsform — hon har därvidlag varit en mycket respekterad och uppskattad föregångare — men herr Kyling sade ju nyss själv på tal om lärartillsättningen inom enhetsskolan, att genom skolöverstyrelsens eller folkskolinspektörens — vilken instans det

nu blir i fortsättningen — godkännande av förslaget får man så att säga en officiell verifikation på att de på förslaget uppsatta äro tre absolut goda krafter som man kan välja mellan. När herr Kyling nu frågar: »Varför valde inte skolstyrelsen i Hälsingborg den som stod i andra förslagsrummet?», skulle det kunna fattas så — men det kan ju inte herr Kyling mena — att man måste följa den värdering som skett genom den ordning, vari de sökande uppförts på förslaget.

Skolstyrelsen i Hälsingborg har begagnat sin frihet att väga mot varandra de synpunkter, som kunna anläggas, och att själv göra en värdering, innan man inom ramen för förslaget träffat sitt val. Det är icke politik att begagna denna frihet, och det förvånar mig mycket att min gode vän herr Kyling, som brukar visa så stor moderation, har kunnat falla offer för frestelsen att följa den svenska högerpressen, när det gäller det mycket oberättigade larm som där slagits kring överlärarvalet i Hälsingborg.

Herr von FRIESEN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall försöka besvara den fråga som herr Braconier riktade till mig i sitt anförande. Han frågade, varför över huvud taget denna proposition nu kommit till och besvarats positivt av riksdagen. Jag vill först svara med en hänvisning till den tolkning som jag ger vårens beslut, en tolkning som jag tror omfattas i varje fall av en betydande majoritet i denna kammare. Det är den att förr eller senare, vid en tidpunkt som inte närmare kan anges, komma dessa skolformer, bland annat de i propositionen och utskottsutlåtandet uppräknade statliga skolformerna, att försvinna och ersättas med den av riksdagen i princip beslutade enhetsskolan. För mig har det där uttrycket i utskottsutlåtandet kommit att betyda något temporall, någonting

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

tidsbestämt. Jag kan över huvud taget icke tänka mig att försöksverksamheten skulle utvisa att det är omöjligt att ersätta dessa statliga skolor, t. ex. den statliga realskolan, med en enhetsskola av den typ, varom vi redan fattat beslut. Då jag är alldeles övertygad om att hela den statliga sektorn inom enhetsskolan kommer att försvinna, blir det icke på något sätt orimligt för mig att redan nu ta ställning till frågan om vem som skall vara huvudman för denna skola. Jag har redan i likhet med herr Kyling utvecklat orsaken till att denna skola bör vara en kommunal skola. Jag understryker ännu en gång den synpunkt, som jag framhöll i mitt första anförande, att det är viktigt att vi fatta ett beslut redan nu med hänsyn just till den vägledning som försöksverksamheten måste ha även på detta område.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Då både herr Bergström och herr Ekdahl till min förvåning tagit upp någon sorts polemik mot mig beträffande överläraryalet i Hälsingborg, vill jag erinra om vad jag i mitt första anförande sagt om denna sak.

Herr von Friesen hade talat om att man vid en tillsättning i Göteborg icke hade gått efter meriter, utan att valet hade skett efter andra grunder, troligtvis därför att det var fråga om en kvinnlig sökande som man inte ville ha eller något sådant. I anledning av detta uttalande sade jag exakt följande: Så länge vi ha det ordnat på sådant sätt, att skolstyrelsen sätter upp tre personer på förslag, vilket underställes inspektören, men skolstyrelsen sedan har rätt att välja vem som helst av dessa tre kan man inte kritisera valet. Först måste man gå till beslut att tillämpa ett annat förfaringssätt.

Det var den jämförelsen jag gjorde. Att man sedan här kommer och säger, att jag talat om politiskt maktövertagande, måste jag tolka på det sättet att man är

så illa berörd av vad som hänt i Hälsingborg, att man inte tål några påpekanden om att det inte bara är i Göteborg utan också i Hälsingborg som underligheter kunna förekomma.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att till herr von Friesen få framföra ett tack för hans betydelsefulla svar i en betydelsefull fråga. Jag måste dock uttala mitt beklagande av att, även om försöksverksamheten skulle visa att de nuvarande statliga realskolorna väl fylla sitt ändamål och väl kunna konkurrera med den kommande enhetsskolan, de ändå skola försvinna. Jag kan inte anse det vara en rationell skolreform.

Fru HELLSTRÖM: Herr talman! Det råder oro i lärarkretsar över hela landet i dessa dagar. Anledningen är Kungl. Maj:ts proposition nr 133 angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation. Propositionen utmynnar visserligen endast i ett ganska allmänt formulerat förslag till riksdagen, nämligen att enhetsskolan skall vara »en statsunderstödd kommunal skola», men det diskuteras också i propositionen en del frågor, som komma att bli beroende av det principbeslut, som nu fattas, bl. a. lärartillsättningen i den nya enhetsskolan. Frågeställningen är väl där närmast: statlig, regional eller kommunal tillsättning?

Skolkommissionen har ju icke varit enig på denna punkt. Stark sympati har där uttalats för att tillsättningen av lärare skall ske kommunalt, eftersom enhetsskolan enligt kommissionens mening bör vara en kommunal skola. Men den åsikten har också kommit fram inom kommissionen att lärartillsättningen skulle hänskjutas till den mellaninstans, som tänkes ersätta de nuvarande folkskoleinspektörerna. Av remissinstanserna ha folkskolestyrelserna nästan enhälligt uttalat sig för den kommunala tillsättningen. Men folkskollä-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

rarnas organisationer äro avvaktande och tyckas inte vara fullt tillfreds med det nuvarande systemet. Och läroverkslärarnas organisation kräver nästan enhälligt utnämning av Kungl. Maj:t eller annan central myndighet. Statsrådet Weijne liksom skolöverstyrelsen har inte intagit någon bestämd ståndpunkt utan förordar ytterligare utredning genom en särskild kommitté.

Man förstår läroverkslärarnas oro inför det principbeslut om enhetsskolans kommunalisering som här i dag förelagts riksdagen. Läroverkslärarna äro statstjänstemän och anse att grundlagens princip om förtjänst och skicklighet som enda befodringsgrund i statstjänst ger dem en trygghet, som de inte vilja avstå ifrån. De förkasta absolut tanken på en rent kommunal tillsättning, sådan som folkskollärarna nu ha. Men de anse också att tanken att den nya mellaninstansen skulle sköta lärartillsättningen är otillfredsställande, därför att denna instans blir regional och det blir mycket svårt att garantera en över hela landet enhetlig bedömning.

Jag förstår den oro, som grep läroverkslärarna när de fingo del av de uttalanden skolkommissionen gjorde om att det för folkskollärarna tillämpade tillsättningsförfarandet skulle komma att gälla hela enhetsskolan samt att meriterna icke skulle behöva ensamma vara avgörande, utan skolstyrelsen skulle ha möjlighet att bland de högst meriterade välja den, som enligt styrelsens personkännedom skulle bäst passa ifrågavarande skola. Men mot denna uppfattning gjordes ju redan inom kommissionen starka invändningar om ovidkommande rent personliga hänsyn. Oron har dock blivit väckt, och jag tror, att den oron just nu är till oerhörd skada för lärarekryteringen till de högre skolorna. Detta är så mycket mer beklagligt som redan nu många andra faktorer spela in, t. ex. lärarlönerna och de stora klasserna, som ju medföra en orimlig arbetsbörda för lärarna.

För den, som tillhör lärarkretsarna och har kontakt med olika kategorier av lärare, är det uppenbart att oro och olust breda ut sig alltmer, till skada för den arbetsglädje som annars alltid varit så förhärskande inom denna kår. Och jag tror, att det är ett mycket farligt tecken, när man märker oro och irritation bland lärarna. Inom skolan behövs det om någonstans ro och arbetslugn, om man skall kunna uträtta ett verkligt gagnande arbete bland ungdomarna. Och i dessa lärarbristens tider, en brist som ännu inte nått sin kulmen, är det också farligt om denna oro och ovissheit inför framtiden smittar av sig på de studerande ungdomar, som tänkt sig en utbildning till lärare vid de högre skolorna. När man hört omtalas, att vid informationsmöten för studerande ungdomar inför yrkesvalet lärare avråda de unga att nu söka sig in på denna ovissa bana, blir man beklämd. Ett yrke, som är så personligt berikande och kan ge sin utövare sådan tillfredsställelse, om det får utövas under så goda betingelser som möjligt, bör inte göras otryggare och sämre. När man i sitt yrke står inför en sådan omdaning som enhetsskolan, när och om den en gång blir färdig, kommer att innebära, böra så goda och trygga betingelser skapas, att inte missmod infinner sig hos de lärare, som redan äro verksamma, och inte skeptiskhet uppammas hos den yngre generation, som ser fram mot lärarbanan. Ett principbeslut, som kanske är förhastat, är alltid farligt; man ser målet, men vägen ligger oklar.

Det är därför med tacksamhet man konstaterar, att utskottet i sitt nu framlagda utlåtande yrkar på en ytterligare utredning, innan beslut fattas om lärartillsättningen i den nya enhetsskolan. Man kan inte redan nu, innan något som helst resultat av den pågående försöksverksamheten föreligger, fatta beslut i en sak, där så många frågetecken finnas. Hur skola skolstyrelserna ordnas, vilken sammansättning och vilka

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

befogenheter skola de ha? Hur skall den tänkta mellaninstansen utformas? Hur blir den tänkta nya lärarutbildningen? Hur blir kostnadsfördelningen mellan stat och kommun? Hur skall förfaras med de ordinarie lärare, som redan äro statstjänstemän med kunglig fullmakt? Dessa frågor göra sig givetvis i dessa dagar läroverkslärare och blivande sådana över hela landet. När lärarna vid de högre skolorna nu äro praktiskt taget enhälligt emot en förändring av nuvarande tjänstetillsättningsystem, är ju orsaken främst en önskan att enbart förtjänst och skicklighet skall vara avgörande samt uppfattningen att detta bättre garanteras genom nuvarande system än genom kommunal eller regional tillsättning. Detta kan väl diskuteras. Även när det gäller statliga tjänster har det ju ibland förekommit misstankar att obehörigt inflytande kunnat spela in vid befordran, men läroverkslärarna anse, att risken för sådana hänsyn är större vid kommunal tillsättning. Och de nuvarande folkskollärarna äro ju ej helt tillfredsställda med sitt tillsättningsystem, även om det på senare år blivit bättre, sedan meritvärderingssystemet och hänvisning av förslagen till statens folkskolinspektör ha åstadkommit större garanti för rättvisa.

Själv har jag som lärare varit anställd endast vid kommunala skolor, yrkeskola och kommunal flickskola, och jag har åtminstone inom den senare inte hört några klagomål över att den tillsättning som förekommer där inte är tillfredsställande och fullt objektiv. Vad tillsättningen vid de kommunala flickskolorna beträffar äro där meriter, förtjänst och skicklighet utslagsgivande, och klagorätt hos skolöverstyrelsen finnes. Men då denna kategori av lärare, alltså kommunalanställda flickskolelärare, är så jämförelsevis liten, äro dessa erfarenheter inte bevis för att kommunal tillsättning är tillfredsställande eller önskvärd.

De nuvarande realskollärarna säga,

att de skulle känna sig gå miste om sin nu oberoende tjänstemannaställning genom kommunal tillsättning. De anse, att om tjänsterna helt skulle kommunaliseras, kan man befara, att nyexaminerade lärare föredraga att uppehålla extratjänster på eftertraktade orter i avvaktan på att längre fram få ordinarie tjänst där i stället för att börja med en ordinarie eller e.o.-tjänst i landsorten och — som nu — så småningom tjäna sig upp till befattning på de mera lockande orterna. Landsorten och alldeles särskilt Norrland, som redan nu har mycket svårt med lärarrekryteringen, skulle få det ändå svårare att fylla behovet av kompetenta lärarkrafter på realskolestadiet. Jag tror att rent kommunal tillsättning vore en olycklig lösning, om den skulle omfatta alla lärare vid den kommande enhetsskolan, därför att man med skäl kan ifrågasätta om en kommunal skolstyrelse — där lekmännen böra ha majoritet — är kompetent att avväga lärarmeriter för realskollärare — något som är betydligt mer komplicerat än att bedöma folkskollärarmeriter. En centralt statlig tillsättning av alla lärare, som jag annars ur många synpunkter skulle anse mest önskvärd, bleve kanske tungrodd och anses bli svår att administrera, då det här gäller ett oerhört stort antal lärare. Däremot tror jag, liksom några av de föregående talarna, att en regional tillsättning t. ex. länsvis med kompetenta och sakkunniga ledamöter i den regionala styrelsen, som efter förslag av kommunala myndigheter tillsätter den mest meriterade, vore den bästa lösningen, men då som ett absolut krav: besvärsrätt hos skolöverstyrelse eller annat besvärsinstitut.

Herr talman, jag ansluter mig emellertid till förslaget om en sådan ytterligare utredning i fråga om lärartillsättningen, som utskottet hemställt om. Men jag skulle härvidlag vilja framhålla vikten av att även lärare från olika kategorier av skolor bli representerade i

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

denna utredning. Och jag vill ytterligare understryka vad utskottet särskilt betonar, att för lösningen av frågan om lärartillsättningen kravet på objektivitet blir det grundläggande, att förtjänst och skicklighet bli absolut utslagsgivande och garanti för uteslutande av ovidkommande och godtyckliga befordringsgrunder. Bli dessa synpunkter de väsentliga och bärande i den blivande utredningen, tror jag att tryggheten bland lärarna stärkes och tilliten till myndigheterna bibehålles inom lärarkåren och, vad som kanske är viktigast just nu, att oron bland läraraspiranterna stillas, så att inte rekryteringen av lärare till de högre skolorna ytterligare försvåras.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till särskilda utskottets utlåtande nr 3.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Om lärartillsättningen, som de båda föregående talarna närmast berört, skall jag inte yttra mig, då spörsmålet kommer tillbaka under den närmaste tiden efter det att vi fått en utredning i frågan. Jag vill emellertid, herr talman, tillkännage att jag ansluter mig till den ståndpunkt som departementschefen och utskottet intagit beträffande skolans lokala organisation, något som i olika sammanhang här har berörts. Jag skall be att få citera vad som står på s. 34 i utskottsutlåtandet: »Departementschefen påpekar, att den nuvarande ordningen med skilda skolstyrelser för olika skolor är ur flera synpunkter olämplig: målet bör vara att åstadkomma största möjliga enhetlighet i skolväsendets ledning inom varje distrikt. Härom är utskottet ense med departementschefen.»

Jag grundar mitt eget ståndpunktstagande på den erfarenhet jag vunnit i det kommunala arbetet genom flera års arbete i exempelvis lokalstyrelsen för ett högre allmänt läroverk, den kom-

munala flickskolans styrelse, folkskolestyrelsen, yrkesskolestyrelsen och styrelsen för högre folkskolan. Det har många gånger i detta sammanhang icke varit lätt att finna en formel för samarbetet till och med i mycket enkla frågor, sådana som skolarbetets början och slut under läsåret, den dagliga arbetstiden, måltidsrasters och lovdagars placering o. s. v., men även på det rent ekonomiska området, t. ex. när det gäller skollokalers och skolbyggnaders utnyttjande har en bristande förmåga till samarbete gjort det hela onödigt besvärligt, ävensom när det gäller sådana saker som inventarier och material. Jag ansluter mig sålunda utan någon som helst tvekan till propositionens och utskottets mening om den enhetliga ledningen. Men när det sedan gäller att konstruera den enhetliga ledningen har jag i ett avseende en annan mening än utskottet.

Det påpekas med rätta att den gemensamma skolstyrelsen kommer att få ett mycket krävande och omfattande arbete. Detta blir givetvis särskilt fallet i de stora kommunerna. Departementschefen har därför ansett det önskvärt att styrelsen skall kunna arbeta på underutskott, på nämnder och delegationer. Det är ju egentligen inte något nytt som därmed framträder. Redan nu kan ju folkskolestyrelsen t. ex. för det förberedande arbetet anlita hjälp från tillsatta nämnder, och det har såvitt jag vet utfallit till stort gagn för det gemensamma arbetet.

Utskottet kan icke fullständigt följa departementschefen, då han i dylika organ vill utnyttja även personer som inte tillhöra styrelsen. Betänkligheter uttalas ganska tydligt när det gäller beslutanderätten hos delegationer eller nämnder. Jag vill påpeka att vi redan ha sådana underlydande organ så sammansatta på ett så viktigt område som yrkesundervisningen. Där har man i många fall tillsatt särskilda yrkesnämnder med representanter för olika in-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

tressen, representanter för yrkesutövarna, för arbetstagare och arbetsgivare, och mycket välsignelsebringande arbete har utförts av dessa yrkesnämnder. Att man delegerar vissa speciella uppgifter är ju inte något nytt i den övriga kommunala förvaltningen. Vi ha det på flera ställen. För ungefär en vecka sedan talade vi om efterblivenhet när det gällde den sociala organisationen både i kommunerna och i stort sett. Men jag måste säga, att trots efterblivenheten har man där kunnat införa en organisation som i avsevärd mån kunnat fördela arbetet inom nämnder, delegationer och arbetsutskott. Så är det i flera av våra sociala styrelser, och i det nya förslaget till organisation i samband med det framlagda socialhjälpförslaget, som nu varit föremål för remissyttranden, har det också påpekats nödvändigheten av att fördela arbetet genom att lägga en del av uppgifterna i underlydande nämnders och delegationers händer. Men självfallet måste man då alltid se till att det centrala organet förbehåller sig beslutanderätt då det gäller principfrågor eller spörsmål av mera betydande ekonomisk räckvidd.

Jag kan för min del inte förstå, varför utskottet inte har kunnat enas om det uttalande, som finnes i den reservation som avgivits av herr Näsström m. fl. Det är dock en hel del av dess ledamöter som i mycket stor utsträckning äro förtrogna med kommunalt arbete och som mycket väl skulle ha kunnat anamma det uppslag som återfinnes i nämnda reservation. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på denna, och för min egen del kommer jag att ansluta mig till det yrkande som framställts i denna reservation.

Herr SEVERIN: Herr talman! Egentligen är den debatt som här förts om lärartillsättningen så till vida överflödigt att ingenting bestämt därom före-

kommer i utskottsutlåtandet. Frågan är ju redan hänvisad till en utredning, och först sedan resultatet av denna föreligger kommer beslut att fattas i frågan.

Emellertid är nu den tankegång som ligger bakom utskottets ställningstagande i övrigt mycket enkel och klar. Skolan skall vara en kommunal skola. Herr Braconier tvivlade på att det skulle vara så nödvändigt. Men har man någon kännedom om en väldig centraliserad organisations invecklade byråkrati, måste man ovillkorligen känna en viss fruktan, om hela denna väldiga skolorganisation skulle ledas från en enda central punkt i Stockholm. Det är för övrigt ganska egendomligt att tvivlen på lämpligheten av denna decentralisering nästan genomgående komma från håll som eljest städse varna för den statliga centralisationen och framhålla nödvändigheten av att decentralisera för att väcka allt det intresse, all den initiativrikedom o. s. v. som kan finnas hos människorna, om de i något högre grad medges självverksamhet.

Om skolan skall vara kommunal, är det i och för sig inte något så egendomligt förslag att också lärartillsättningen skall ske kommunalt. Nu har utskottet endast uttryckt ett önskemål härom utan att giva uttryck för någon bestämd mening om att det skall vara så. Men utskottet har deklarerat att det finner det förmånligast att följa den tradition som förefinnes inom folkskolan beträffande lärartillsättningen. Jag kan inte undgå att bli överraskad över att alla dessa som ha denna fruktan för den kommunala tillsättningen av lärarkrafter vid enhetsskolan förutsätta à tout prix, att den kommunala tillsättningen skall medföra våld, ovidkommande synpunkter, svågerpolitik och allt vad man nu misstänker att de kommunala organen skulle göra sig skyldiga till, medan man lika klart och utan någon invändning förutsätter, att om staten tillsätter lärarna, kan inte någon

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

väld förekomma och ingen orättvisa. Herr Braconier hänvisade med patos till att den svenska regeringsformen anger att befordran och tillsättning av tjänster skall ske efter förtjänst och skicklighet; att så också sker är man då fullkomligt säker på. Kan man då vara alldeles säker på den saken? Har det aldrig förut förekommit några utslag av bristande objektivitet vid en statlig tillsättning av tjänster? Jag tror inte det är så länge sedan det just i stockholmspressen från det håll där man nu hyser en så rörande tilltro till den statliga objektiviteten mycket starkt klandrades, att det hade tillsatts en lärarbefattning vid en realskola, där läraren enligt alla klagomål absolut inte var meriterad, inte på annat sätt i varje fall än genom att han tillhörde det socialdemokratiska partiet.

Nu säger herr Braconier att objektivitet är för läroverkslärarna lika med statlig tillsättning. Har inte herr Braconier här sagt för mycket, när han ger den definitionen på vad objektivitet är enligt läroverkslärarnas uppfattning? Kan man inte gå ut ifrån att såväl i ett statligt tillsättningsorgan som i de kommunala styrelserna sitta människor som allesammans äro besjälade av intresse för skolan och vilja utveckla den för att ge eleverna den bästa möjliga undervisning och uppfostran? Och kan man inte gå ut ifrån att i alla dessa styrelser och organ, vare sig de äro statliga eller kommunala, äro alla människor intresserade av att få de bästa lärarkrafter? Måste man ovillkorligen anse att kommunala förtroendemän äro så moraliskt underhaltiga att de inte kunna användas till att styra en skola eller tillsätta en lärare? Jag förstår inte att ni över huvud taget kunna tala om att vi skola ha kommunal självstyrelse i detta land, om ni förutsätta att man inte inom en kommun kan uppbibriga en moraliskt fullvärdig styrelse för tillsättande av lärare. Människor som människor äro svaga käril-

lesamman, och jag skall visst inte förneka att det kan förekomma orättvisor. Men det är icke blott i de kommunala organen som de kunna förekomma utan även i de statliga. Jag skulle för min del anse att garantierna för objektivitet äro lika stora, antingen ett kommunalt organ sköter tillsättningen och besvärsmätt förefinnes hos statlig myndighet, eller om det kommunala organet föreslår och statlig myndighet sedan tillsätter.

För att kunna mobilisera alla de krafter som vi måste mobilisera för att kunna göra något av enhetsskolan, är det nödvändigt att giva dem ett visst förtroende. Det är klart, att det föreligger en viss skillnad i uppfattningen mellan statstjänstemännen och dem som arbeta i det enskilda näringslivet, vilka senare ju ha svårt att förstå den oro som präglar statstjänstemännen vid tillsättandet av befattningar. Inom det enskilda näringslivet finnas inga normer därutinnan. Men ändå känner man sig alldeles säker på att man vid tillsättningen av tjänster ledes av den principen att man skall få det bästa möjliga för pengarna. Det förekommer avvikelser därifrån också, det är klart. Emellertid har man överlämnat frågan om lärartillsättningen till en utredning, och vi få väl i sinom tid se hur utredningen utfaller.

Jag skall också be att få säga ett par ord i fråga om styrelsen och nämnderna och deras arbete. Utskottet har uttalat att om styrelsen skall arbeta på nämnder skola dessas ledamöter vara ledamöter av styrelsen. Jag skall gärna medgiva, att reservationen icke ter sig så avskräckande för mig som den kungl. propositionen. Jag kunde icke undgå att finna att i propositionen låg någonting som man skulle kunna karakterisera som en motsägelse. Det heter först att det är nödvändigt att göra skolledningen enhetlig, sedan att det kan vara nödvändigt med nämnder och slutligen, att dessa nämnder skola tillsättas, icke av skolstyrelsen utan av de kommunala

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

organ som tillsatt styrelsen, d. v. s. nämnden skall få sitt mandat från samma myndighet, som tillsätter skolstyrelsen. Det var detta som avskräckte mig. Jag fruktade nämligen, att nämnden skulle känna sig tämligen oavhängig av skolstyrelsen, därför att den fått sitt mandat från samma myndighet, och att enhetssträvandena därför lättare skulle kunna gå förlorade. I reservationen har man gått ut ifrån att nämnderna skola tillsättas av styrelsen och till sin majoritet bestå av styrelseledamöter.

Jag anser icke frågan vara av någon större betydelse. Det torde kunna gå bra att nämnderna tillkomma på det sättet. Å andra sidan kan jag icke se något hinder för att nämnden består uteslutande av styrelseledamöter och att den med sig adjungerar experter. Man behöver ta i anspråk expertis, om det är någonting som medlemmarna icke begripa själva. För att de skola kunna fylla sin uppgift är det klart att de måste ha tillgång till utanför skolstyrelsen stående personer, uteslutande alltså för deras sakkunskap. Man kan säkerligen arbeta på båda linjerna. Jag tillhör icke reservanterna utan hävdar samma mening som utskottet, nämligen att även nämnden skall ha största möjliga ansvar. Men det är dock ytterst styrelsen som skall vara ansvarig för de beslut som fattas i styrelsens namn. Jag är övertygad om att detta är den bästa vägen. Jag kommer emellertid icke att tappa hoppet om att enhetsskolan skall bli vad man verkligen avser med den, om riksdagen skulle besluta i enlighet med reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag blev något förvånad över herr Severins argumentering. Jag sade att läroverkslärarna äro enhälliga i sin uppfattning om att objektiviteten

tillgodoses genom en statlig utnämning. Då säger herr Severin: Hur kan man då över huvud taget hålla på den kommunala självstyrelsen? Men, herr Severin, här förekommer ju alltid i det svenska samhället en fördelning av funktioner mellan statliga och kommunala självstyrelser. Staten har som bekant en mycket stor befogenhet när det gäller tillsättning av tjänster, och dessutom har riksdagen genom sitt konstitutionsutskott möjlighet att påtala utnämning av läroverkslärare och göra anmärkning där det är uppenbart att objektivitetsprincipen blivit lidande. Här finnes alltså en garanti genom riksdagen och dess kontrollorgan — konstitutionsutskottet i detta fall — just när det gäller frågan om förtjänst och skicklighet. Dessa ord, förtjänst och skicklighet, som stå i regeringsformen har även utskottet i sin skrivning. Jag tycker det är egendomligt, att utskottet uteslutande talar om en kommunal självstyrelsetradition när det gäller tillsättandet av folkskollärare, en tradition som jag dock slår vakt om. Men det finns ju en annan tradition att värna också, nämligen den som gäller vid tillsättandet av läroverkslärare. Det är klart, att all utnämningspolitik kan ha sina brister, men om en hel kår har den uppfattning som jag nyss redogjort för, måste enligt dess rättsmedvetande det nuvarande systemet innebära garanti för att objektiva normer tillämpas. En lokal självstyrelse kan icke ha samma möjlighet att objektivt pröva de vetenskapliga meriter varom här är fråga. Man kan ha anledning att frukta för att det skall förekomma tillsättning efter icke objektiva principer i sådana fall. Det är denna synpunkt som jag velat framhålla.

Herr SEVERIN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att den garanti som ligger i

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen icke upphör att bli verksam därför att det förekommer kommunal tillsättning med besvärsmätt till Konungen. Ty om man har besvärsmätt till Konungen och begagnar den, kommer vederbörande i alla fall in i målet. När den icke utnämnde har anledning besvära sig, kommer saken under Kungl. Maj:ts prövning och därigenom också under konstitutionsutskottets granskning. Den garantien för-loras sålunda icke.

Herr NESTRUP: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 133 angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation utmynnar i en hemställan, att riksdagen måtte besluta att den beslutade enhetsskolan skall vara en kommunal skola.

Beträffande spörsmålet om centrala och regionala skolmyndigheter, om enhetsskolans lokala organisation och om lärartillsättningen, vilket allt även behandlas i propositionen, har departementschefen icke kunnat eller velat fatta någon ståndpunkt. Särskilda utskottet har följt Kungl. Maj:ts proposition men i en del fall uttalat sig ännu vagare än departementschefen inför den fortsatta utredningen av dessa frågor.

Vad nu själva namngivningen beträffar har ju den kommande nya skolan fått namnet enhetsskolan. Om den sedan skall vara en statlig eller kommunal skola har naturligtvis i och för sig mindre betydelse. För min del anser jag, att en statlig skola med kommunalt inflytande är att föredraga. Under de 32 år som jag har arbetat i den högre undervisningens tjänst, därav mer än tio år vid kommunal mellanskola, har jag ej hos de kommunala myndigheterna funnit något större aktivt intresse för de kommunala mellanskolorna. Från 1931 var jag anställd vid sanrealskolan i Höganäs, alltså vid

en statlig skola. Under de 11 år jag tjänstgjorde där fick jag en mycket stark känsla av skolstyrelsens och de kommunala myndigheternas livliga intresse för skolan. Anslagen till reparationer och till undervisningsmateriel och liknande voro aldrig knussliga. Idéer om förbättringar från rektor och kollegium togos nästan alltid välvilligt upp av styrelsen och de kommunala myndigheterna. Den brist på intresse för den statliga skolan, som skolkommissionen fruktar, kunde jag ingalunda konstatera. Samarbetet mellan styrelse, rektor och kollegium var således det allra bästa. Här fanns och finns den form av statlig skola med kommunalt inflytande, som jag finner vara den lämpligaste formen för statens och kommunens samarbete, då det gäller mellanstadiet. Men denna form skulle säkerligen kunna utsträckas även till skolans andra stadier.

Då kammaren kommer att gå på det särskilda utskottets linje, d. v. s. göra enhetsskolan till en kommunal enhetsskola under statlig kontroll, uppkommer en hel del problem om den kommunala styrelsens befogenheter, om en eventuell mellaninstans' befogenheter och om skolöverstyrelsens befogenheter. Alla dessa ting skola utredas, och gott och väl är det. Men någon lätt sak blir det inte. Oerhört viktigt blir att utformningen blir sådan, som skolkommissionen säger, när den yttrar: »Rektorer, lärarkollegier och enskilda lärare måste tillerkännas självständighet i förhållande till de kommunala skolorganen.» Eller som Läroverkslärarnas riksförbund uttryckt saken: »Det lokala inflytandet får ej utformas så, att lärarnas självständighet kommer i fara. Läraren måste erhålla en fullt fri och självständig ställning gent emot de personer, som å ena sidan ha en inflytelserik ställning i kommunen och å andra sidan äro föräldrar till för teoretiska studier obekväma barn.»

Vad beträffar lärartillsättningen vid

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

en kommunal enhetsskola yttrar sig utskottet synnerligen vagt. Jag vill här understryka följande passus i utskottets utlåtande: »Det sätt, varpå denna fråga löses, är av väsentlig betydelse för att enhetsskolan skall komma att omfattas med förtroende. Kravet på objektivitet är därvid grundläggande: det inbegriper tillbörlig hänsyn till förtjänst och skicklighet och utesluter ovidkommande och godtyckliga befordringsgrunder. Målsmännens intresse av att de lämpligaste lärarkrafterna förvärvas sammanfaller i realiteten med önskemålet, att tillsättningarna skolaske efter strängt objektiva grunder.»

Ja, detta är mycket viktigt och mycket vackert. Men sker det alltid så i praktiken? En plats, låt oss säga en småskolläraplats, skall tillsättas. Folkskolestyrelsen gör upp ett förslag enligt de sökandes meriter. Statens folkskoleinspektör godkänner detta. Sedan väljes den av de tre föreslagna, som har den, skola vi säga, bäste förespråkaren. Men det kan också gå till på annat sätt i de större kommunerna. Låt oss säga att åtta platser förklaras lediga samtidigt. Det kommer 23 sökande. Vederbörande kommunala folkskoleinspektör eller motsvarande gör upp förslaget. Alla komma då på förslag, och folkskolestyrelsen kan, fullt lagenligt tycks det, vid tillsättningen hoppa över de 15 första och ta de åtta sista. Kan sådant kallas riktigt, och bör det få förekomma?

Vad beträffar tillsättningen av lärare vid enhetsskolans högstadium och gymnasiet har jag föreslagit, att dessa befattningar skolas tilläts centralt genom en statlig myndighet, precis så som det går till nu. Det systemet omfattas med förtroende av de berörda lärarna. Jag behöver här inte upprepa något siffermaterial rörande den opinion, som står bakom denna ståndpunkt. Herr Braconier har redan lämnat dessa uppgifter.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Men jag vill meddela, att alla lärare i de högre skolorna komma att följa utvecklingen med spänt intresse och att utformningen av de olika skolinstanternas befogenheter kommer att få ett stort inflytande på rekryteringen av lärare över huvud taget, och alldeles speciellt på rekryteringen av lärare för den högre undervisningen. Den anhållan, som undervisningsrådet Kärre vid något tillfälle riktat till läroverkslärarna, att uppmana sina elever att välja lärarbanan, kommer säkerligen att förklina ohörd, till dess anställningsförhållandena äro fullt klara och statsmakterna vidtagit de anordningar, som behövas för att nedbringa lärjungeantalet i klassavdelningarna till det antal som skolkommissionen föreslagit, eller i övrigt gjort yrket mera tilldragande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Andra kammaren har ju i går och i dag diskuterat ett par frågor, där meningarna varit delade och där partigränserna genomskurits och utgången har varit oviss. Dessa debatter följdes helt naturligt med stort intresse, och det är därför lika naturligt om det nu blir en viss reaktion, i synnerhet om man behandlar ärenden, där utgången är given. Jag skall därför icke upptaga tiden mer än ett par minuter. Jag har närmast begärt ordet för att uttala ett tack till utskottet.

Jag fick i en tidning i går läsa, att min proposition kommit »tämligen helsskinnad» genom utskottsbehandlingen. Det finns ju olika sätt att värdesätta ordens valör. Om de propositioner som jag eventuellt i fortsättningen kommer att signera gå igenom utskottsbehandlingen på samma sätt som denna proposition, är jag i varje fall fullt nöjd. Vad som har skett här är ju, att man i en enda detalj har företagit ändring.

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Jag skulle vilja erinra om ett fyndigt yttrande av skolutskottets ordförande i våras under skoldebatten i första kammaren. Han sade, att utskottsbetänkandet var en kompromiss mellan tro och vetande. Den föregående ärade talaren tillhörde icke riksdagen vid det tillfället. Men jag behöver ju icke här uttala mig om vilken grupp han under sådana förhållanden skulle ha tillhört. Jag har ingen anledning att kritisera hans tvekan. Varje proposition har den enskilde riksdagsmannen icke bara rättighet utan rent av skyldighet att kritiskt granska. Men jag blev en aning förvånad över hans slutord, när han talade om att förrän elevantalet i klasserna blivit nedbringat, kan man icke rekommendera några att bli läroverkslärare. Låt mig säga öppet, att det finns ingen materiell möjlighet att sänka elevantalet i klasserna under ganska avsevärd tid på grund av den höga nativitet som vi hade i slutet av 1930-talet och under början av 1940-talet. Har verkligen herr Nestrup den uppfattningen innebär det, att den svenska ungdomen endast i begränsad omfattning kommer att kunna få läroverksutbildning, om herr Nestrups intentioner fullföljas. Men man skall taga allting med en viss försiktighet. Han talade å alla lärargrupperns vägnar. Nu är det så, att småskol- och folkskollärare tillsätts av kommunerna. Men hur förhåller det sig på detta område? Jo, jag kan nämna, att till folkskoleseminariernas 4-årslinje godkändes i höstas 2 009 sökande, av vilka endast 700 kunde beredas tillfälle att delta. Man hade alltså tre gånger så många sökande som dem man kunde ta in. Ungefär liknande proportion var det till småskoleseminarierna. När det gäller folkskoleseminariets studentlinje är det helt naturligt att det icke kunde vara precis samma förhållande, men man hade i alla fall ett så stort antal sökande att man måste ta bort 30 procent av dem, när det gällde att besätta de platser som funnos.

När jag nu säger detta tar jag därmed ingen ställning till tillsättningsförfarandet. I propositionen har man helt enkelt förklarat, att det skall bli en fortsatt utredning på den punkten. Det enda jag vill säga är, att jag aldrig kommer att medverka till ett system, där man icke iakttar objektivitet vid lärartillsättningen och där man följaktligen icke kommer att följa förtjänst och skicklighet. Sedan är det ju mig likgiltigt vilka former man väljer, men jag har själv alltför stor erfarenhet av godtycket från äldre år för att jag skulle vilja medverka till sådant godtycke.

Sedan bör jag kanske säga en sak till. Herr Nestrup talade om att den statliga skolan hade omfattats med ett så väldigt stort intresse, och han talade om huru utmärkt det hade varit i Höganäs. Det gläder mig. Höganäs är en socialdemokratisk stad. Om man där har stort intresse för skolan är det alldeles särskilt glädjande, därför att det visar, att man inom partiet är intresserad av utbildningsfrågor och av de kulturella strävandena. Men om man vill se saken i stort måste man säga, att den svenska folkskolans utveckling är ett ypperligt exempel på vad kommunalt initiativ och kommunalt intresse betyda. Staten har vid olika tillfällen uppställt vissa minimifordringar. Kommunerna ha tagit initiativ därutöver, och sedermera har staten på grundval av dessa initiativ kunnat generellt utveckla skolan vidare. År 1936 beslöto vi att genomföra en 7-årig obligatorisk skola. Många städer hade årtionden tidigare genomfört den reformen. För närvarande har man på olika håll genomfört en 8-årig skola. Det är ett exempel. Ett annat exempel kan hämtas från det skolsociala området. Jag tänker på läkarundersökningen, som genomfördes först i eu del kommuner på kommunalt initiativ. Så småningom lämnade staten bidrag efter hela linjen. På samma sätt förhöll det sig med tandvård, barnbespisning och mycket annat. Jag tror att var och en

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

som känner den kommunala svenska skolans utveckling och som icke har några förutfattade meningar skall vara tvungen erkänna, att det kommunala intresset har betydtt oerhört mycket för skolväsendets utveckling.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till det sagda. Jag begärde som sagt ordet närmast för att uttala ett varmt tack till utskottet för de två utlåtanden som nu föreligga och som på ett värdigt sätt komplettera det yttrande som utskottet avgav i våras.

Herr WIDÉN: Herr talman! Jag skulle vilja stryka under några synpunkter beträffande en punkt i utskottets utlåtande. Det förhåller sig ju så att det har konstaterats att skolväsendet på landsbygden icke nått samma utveckling som i städerna. Skola vi se till förhållandena, som herr statsrådet nyss nämnde, så har det ju införts åtta års skolplikt på vissa håll i vårt land. Men det är företrädesvis i städerna, medan man på landsbygden gått fram till fullständig 7-årig skola.

När vi i våras fattade beslut om en ny enhetsskola, var det bland annat med den motiveringen att vi därigenom också skulle giva landsbygden ett speciellt stöd som skulle kunna göra att landsbygden skulle nå jämställdhet med våra tätorter. Det som har bromsat utvecklingen på landsbygden är utan tvekan, som herr Kyling nämnde, de ekonomiska förhållandena. Skolväsendet är för landsbygdens folk obestridligen dyrbarare än för folk i städer och stadsliknande samhällen. En beräkning säger att skolväsendet ute på landsbygden kostar omkring en krona mera per skattekrona än i städerna.

När det gäller att utarbeta de nya statsbidragsformerna har statsrådet betonat, att man måste komma fram till ett enkelt förfarande, och det är alldeles riktigt. Han omnämnde också att när det gäller skolmältider ha vi fått ett

mycket enkelt system, och det har han alldeles rätt i. Men samtidigt bör man kanske påpeka vissa avigsidor i just detta system. Till skolmältiderna utgår ett statsbidrag, och det tages hänsyn till skatteunderlaget, men det har åtminstone icke tidigare än vid årets vårriksdag tagits hänsyn till att kostnaderna för skolmältider vid de små skolorna äro avsevärt större än vid de större skolorna.

Dessa kostnader äro även åtskilligt större på landsbygden och i de glesbefolkade bygderna än i tätorterna. Det visar sig också att när det gäller statsbidraget till skolmältider, lärarbostäder m. m. sådant, ha de ökade omkostnaderna på grund av den inflation, som inträtt under speciellt de senare åren, helt lastats på de kommunala myndigheterna. Det kan inte vara så, utan i den mån vi skola få ett nytt statsbidragsförfarande måste man kräva, att det tages hänsyn även till dessa faktorer, så att landsbygden inte får högre skolkostnader än tätorterna och så att en eventuell försämring av penningvärdet inte drabbar de kommunala myndigheterna. Även staten måste ta sin del av penningvärdeförsämringen.

Herr talman! Jag vill med dessa ord bara poängtera denna synpunkt och vill för övrigt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Herr Bräconier sade i sitt första anförande att vi här stå inför ett mycket vittgående beslut. Det kanske man kan säga, men jag tror att vi kanske inte få ta det hela alltför allvarligt. Vad det här gäller är ju att fatta ett principbeslut — knappast ens det. Främst är det fråga om ett allmänt uttalande, att den framtida skolan skall vara en statsunderstödd kommunal skola, och den saken är ganska självklar. Statsrådet har i propositionen sagt att han anser detta vara enda möjliga alternativet, och tanken

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

på ett förstatligande faller på sin egen orimlighet. Jag tror att statsrådet däri har fullkomligt rätt och menar därför, att vad vi här besluta egentligen är en självklar sak.

Det var ju två propositioner, som till särskilda utskottet avlämnades under värriksdagen i samband med den stora skolpropositionen, och då tyckte man kanske att de hade ett naturligt sammanhang. Men det har nu gått ett halvår sedan dess och man har i någon mån fått skruva ned de större eller mindre förhoppningarna, att det stora man då på skolans område trodde sig ha åstadkommit skulle kunna inom överskådlig tid förverkligas. När man nu så att säga får se detta litet mer på avstånd och kanske inte har dessa stora förhoppningar, tycker man att sådana principbeslut som det här gäller verka tämligen meningslösa. Man kunde tycka att en sådan här proposition angående den kommunala ledningen mycket väl kunde ligga till sig; om den legat i t. ex. fem år hade det säkerligen inte skett någon större skada. Det som skall ge det hela innehåll ligger under utredning. Statsrådet har inte tagit ståndpunkt till detaljerna. Någon i utskottet hade räknat ut att det var på elva punkter i propositionen som statsrådet inte tagit någon ståndpunkt, beroende på att utredning och ytterligare överväganden pågå.

När utskottet likväl behandlade propositionen var det självklart att vi knappast kunde bli oeniga om utlåtandets kläm alldenstund skolan måste bli en statsunderstödd kommunal skola. När emellertid utskottet gick att behandla propositionen, kunde utskottet givetvis inte undgå att diskutera och uttala sig om de punkter, som skola ge detta beslut om den kommunala skolan ett innehåll. Jag skall beröra några sådana punkter. Det har viskats här runt om att man inte skulle göra det, på grund av den långt framskridna tiden, men jag brukar inte besvära kammaren

i onödan, varför jag tillåter mig säga några ord.

I fråga om en av punkterna säger statsrådet, att det underlag, som kan behövas för en enhetsskola, är 2 500 invånare. Jag vågar säga att det tror jag inte på. Jag tror att det aldrig kan bli möjligt eller i varje fall inte ändamålsenligt att organisera enhetsskolans högstadium med så litet underlag. Jag tror att man bör räkna med ett underlag på 5 000 invånare, och detta förutsätter kommunalt samarbete mellan kommuner som inte ha detta befolkningstal. Jag anser att den nya kommunindelningen, som man så mycket talat om, inte löser detta problem i den utsträckning man velat göra gällande.

På en del punkter har utskottet försökt göra mer bestämda uttalanden än som återfinnas i propositionen. Detta gäller exempelvis statsbidragsgrunderna. Därvidlag har departementschefen sagt att han finner det önskvärt, att huvudparten av kostnaderna lägges på staten. Ja, det finner jag inte bara önskvärt utan helt enkelt nödvändigt, om enhetsskolan som framtidens skola skall kunna åstadkomma vad man i första hand avsåg, nämligen att skapa ett bättre skolväsende för de eftersatta orterna. Då måste staten träda in på ett helt annat sätt än hittills. På den punkten har också utskottet skrivit i något bestämdare form än propositionen.

På en enda punkt — jag går nu i den ordning vari de stå i utlåtandet — gingo meningarna isär, nämligen i fråga om den lokala organisationen. Där ha reservanterna gått på propositionen, vilket innebär att det i kommunerna skall kunna tillsättas nämnder med beslutanderätt vid sidan om skolstyrelsen. En sådan anordning ansåg majoriteten — jag hörde dit — inte vara lämplig. Herr Hagård uppträdde här och talade om hur det är nu och ansåg att skolstyrelsen var i sin fulla rätt att överlämna uppgifter åt nämnder. Därför tyckte jag det var underligt att han slu-

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

tade med att yrka bifall till reservationen. Vad utskottet här vill är nämligen att den ordning, som nu tillämpas, får gälla. Jag tror det skulle medföra osäkerhet inom förvaltningsväsendet, om t. ex. en styrelse skall ha ansvaret men att beslutanderätten sedan skall överlämnas åt underavdelningar. Jag anser detta vara en uppdelning av ansvaret, som inte kan vara nyttig. Men jag tror också att i sak kommer den meningsskiljaktighet som här föreligger inte att betyda så mycket.

Det som framkallat den största meningsskiljaktigheten — väl också inom utskottet — gäller lärartillsättningen. Utåtandet har visserligen blivit enhälligt, men enigheten åstadkoms genom en kompromiss på grund av att de lärarrepresentanter, som hävdade andra meningar, inte ville reservera sig på en sådan punkt. Jag tror att det är mycket betydelsefullt att de kommunala myndigheterna inte berövas inflytande över lärartillsättningen. Att det har förekommit många missförhållanden på detta område går nog ej att bestrida, men jag undrar om inte den kritik som här kommit fram närmast avser en gången tid. Enligt den ordning som nu råder måste en skolstyrelse välja mellan de tre mest meriterade, vilket ger garanti för att så långt det är möjligt endast sådana grunder som meriter bli avgörande. Om man skall ha en kommunalt ledd skola så måste den kommunala myndigheten enligt min mening ha inflytande över lärartillsättningen.

Beträffande de motsättningar, som finnas mellan läroverkslärarna och lärarna på lågskolestadierna, återopa båda grupperna att man har en tradition att bygga på. Men vi få inte glömma att här är det fråga om att åstadkomma en enhetlig skola. Om denna skola genomföres få även lärarna finna sig i att det också härvidlag skall bli ett enhetligt system. På läroverkslärarhåll har man ju tyckt, att det är liksom litet för mer att vara statsanställd, men om

de skola komma in i denna enhetliga skola, få de nog finna sig i att det blir en ny ordning på detta område, och jag tror inte det kan finnas anledning till någon oro. Allt är så observerat och bevakat av den allmänna opinionen nu för tiden, att riskerna för en orättvisa äro ytterligt små. Alla äro eniga om att objektiviteten skall vara det avgörande vid en lärartillsättning. Om man här skall besluta att framtidens skola skall vara kommunalt ledd, skall detta inte bara bli ett tomt ord, utan det måste innebära att den kommunala ledningen har något att besluta om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag skall inskränka mig till endast några korta randanmärkingar med hänsyn till de många inlägg som gjorts och med tanke också på att de frågor, som här diskuteras, komma att bli föremål för närmare utredning, innan de slutgiltiga ställningstagandena göras.

Jag skulle vilja börja med att understryka att skall den skola, som vi här vilja göra kommunal, verkligen kunna fylla de anspråk vi ställa på den, tror jag det är utomordentligt viktigt, att man söker förverkliga de två förutläggningar, som skolkommisionen angav för kommunalisering av vårt skolväsende. Skolkommisionen sade nämligen: »För det första måste den föreslagna kommunaliseringen av skolväsendet verkligen åtföljas av vidgade befogenheter för den lokala skolledningen, vars handhavande av det kommunala skolväsendet för närvarande är omgärdat av alltför många och detaljerade statliga bestämmelser. För det andra måste ett intimt samarbete mellan skolstyrelse och facklig skolledning komma till stånd på samma gång som en gräns måste dragas mellan den kommunala skolstyrelsens och den fackliga skolledningens befogenheter.»

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

Jag vill verkligen uttala en förhoppning om att ecklesiastikministern på denna punkt tar de initiativ, som kunna vara erforderliga. Jag hoppas att ecklesiastikministern, som i andra sammanhang visat sig ha så gott handlag med just problem av denna art och i sina ställningstaganden fått fram det väsentliga med bortskalande av oväsentligheter, försöker att verkligen bereda detta ökade utrymme för den kommunala självstyrelsen på skolans område.

Jag skulle också vilja framföra en rent principiell synpunkt på frågan om lekmannainflytandet. Jag tänker då även på det lekmannainflytande, som eventuellt kan komma till stånd i de nya mellaninstanserna. Det är utomordentligt värdefullt att man på olika håll försöker att inom den statliga förvaltningen få fram ett vidgat lekmaninflytande. Men jag vill samtidigt med all kraft understryka, att detta lekmaninflytande också måste ha ett reellt värde och en möjlighet att kunna göra sig gällande. Det får inte bli på det sättet, att lekmännen bara inträda i de olika styrelserna och förvaltningsorganen som ett slags borgensmän eller att de olika styrelserna och förvaltningsorganen betrakta lekmännen — i all synnerhet om de komma ifrån riksdagskretsar — som någon in-teckning från dessa styrelsers sida i riksdagsarbetet.

Jag kan helt och hållet instämma i de synpunkter herr Severin har anfört i fråga om objektivitet vid tillsättandet av lärartjänsterna. Jag skulle bara vilja göra ett tillägg på den punkten, och det skulle vara det, att här ha alla parter, även skolstyrelsen och föräldrarna, intresse av att objektiviteten, så långt det nu över huvud taget står i mänsklig förmåga, blir tillgodosedd. Skicklighet och förtjänst skall vara avgörande vid tillsättningar, men vi skola inte glömma att skicklighet och förtjänst är inte bara en hopräkning av poängsummor och sedan ett konstaterande av vilka slutsiffror man kommer till, utan det

betyder också värdering och bedömningar i ett större sammanhang. Det har här talats om, framför allt från läroverkslärarhåll, att det inte skulle vara möjligt för de lokala skolmyndigheterna att på ett tillfredsställande sätt handha tillsättandet av lärartjänsterna. Jag vill säga att för det första har detta redan förut skett i stor omfattning där vi ha kommunala mellanskolor, och jag vill ytterligare tillägga, att, även om jag har den allra största respekt för vetenskapliga meriter av skiftande slag, jag inte har en sådan gränslös respekt att jag inför uppradandet av sådana meriter är villig att fränsäga mig själv rätten att begagna mitt eget omdöme och mitt eget förnuft. Jag tror att det vore farligt om vi i vårt land komme i det läge, som åtminstone tidigare kunde konstateras i Tyskland, där blotta presentationen av en doktorstitel kom nära nog alla att falla på knä och upphöra med ett kritiskt bedömande av den sakfråga man hade att ta ställning till.

Jag är, herr talman, villig att medverka till en lösning på denna punkt, som kan förena alla hänsyn till objektivitet med bevarande av den kommunala självstyrelsen i de olika instanserna. Det vore väl ändå ganska besynnerligt om vi här skulle genomföra en kommunalisering av vårt skolväsende, och sedan skulle en av de första åtgärderna i det sammanhanget bli att vi skulle frånta de nuvarande skolstyrelserna en av deras väsentligaste arbetsuppgifter.

Det har, herr talman, från några talesars sida hänvisats till de opinionsyttringar, som framkommit från olika håll, och bl. a. har man hänvisat till att läroverkslärarkåren varit praktiskt taget enhälligt avvisande mot kommunaliseringen. Jag vill på den punkten säga, att jag har haft tillfälle att se det frågeformulär, som gått runt bland läroverkslärarna, och sunnerligen måste den läroverkslärare vara underligt

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

beskaffad, som inte måste komma till ett ställningstagande, som innebär en avvisande hållning. Jag skulle också vilja säga några ord exempelvis om studentkårens inställning. Det är självklart att studentkåren har rätt att lägga fram den uppfattning den har, men jag tror dock att det finns anledning att säga ifrån, att det bör vara mätta på de överdrifter man gör sig skyldig till, när man framlägger sina synpunkter. Och när fru Hellström talar om, såvitt jag inte missuppfattade henne, att det förekommit att en seminarielärare avrätt elever från att fortsätta sin seminarieutbildning och söka sig bort från lärarbanan under hänvisning till bl. a. den eventuella kommunaliseringen, då anser jag att det finns anledning säga, att här böra alla goda krafter medverka till att komma fram till rimliga proportioner i denna diskussion, och här böra alla goda krafter inte underblåsa en sådan där orimlig uppfattning utan i stället försöka få fram synpunkter, som mera stå i överensstämmelse med de faktiska förhållandena.

Det är bara dessa saker, herr talman, jag velat understryka i detta sammanhang, och jag ber att till alla delar få yrka bifall till det föreliggande utskottsforlaget.

Häruti instämde herr *Fast*.

Herr **NORDKVIST**: Herr talman! När högste vårdaren av rikets skolväsende och framstående ledamöter av folkskolestyrelser och lärarkårer här sagt sin mening, är det kanske inte stor idé för en enkel riksdagsman att träda upp så här på slutet av debatten. Jag kan ju säga att jag givit ett heligt löfte att inte tala alltför länge, och det löftet skall jag försöka hålla. Jag är emellertid uppkallad av några yttranden, som fällt här i debatten; de gälla allesamman lärartillsättning.

Jag skall illustrera detta spørsmål med ett par exempel från mitt eget

verksamhetsområde. I gamla tider inträffade det en gång hemma i folkskolestyrelsen i Kalmar att en ledamot motiverade förslaget till ett lärarval — det gällde den gången en småskollärarinna — med följande ord: »Si hon bor mitt emot mig på andra sidan vägen. Henne tycker jag vi ska ta.» Hon blev också vald. Det betyder inte att hon var en dålig lärarinna, hon var tvärtom mycket bra, men det visar dock hur det kunde gå till då. När här talats om bristande objektivitet vid lärarval och man på visst håll velat pådyvla vissa skolstyrelser att de gjort sig skyldiga till övergrepp, vill jag emellertid påstå följande, och det är också en erfarenhet från Kalmar folkskolestyrelse. Där har sedan åtskilliga år varit socialdemokratisk majoritet, och man har tre gånger haft möjlighet att välja en socialdemokrat till överlärare men inte gjort det, fastän man haft att tillgå tämligen meriterade medsökande. Jag vill gärna säga detta i sanningens intresse på tal om lärarvalen. För övrigt skulle jag kunna säga, och det vill jag gärna göra i anslutning till vad som yttrats av herr Wallentheim, att man inte skall gå uteslutande efter pappersmeriter. Man skall inte bara lägga samman och räkna poäng — då blir hela valet ingenting annat än en vanlig addition — utan det skall vara något mera. Vi hade också, och det blir en ny illustration hemifrån, tillfälle en gång för inte så länge sedan — det var sedan de nya tillsättningsbestämmelserna trätt i kraft — att välja en icke ordinarie manlig lärare. Därvidlag skall man som bekant välja den mest meriterade. Man kan inte göra upp något förslag, man kan inte välja tredje man, utan man skall ta den som kommer högst i poäng. Men när vi granskade papperna funno vi, att den som kom högst beträffande poängmeriter hade ett något underligt läkarbetyg. Vi voro inte så övertygade om att det skulle ha varit något lyckligt

Riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.

val av den anledningen, och vi beslöto undersöka saken närmare och satte oss i förbindelse med skolöverläkaren, professor Herlitz, men innan vi fått svar från honom måste vi förrätta valet. Och vi valde inte denne som hade de högsta meriterna enligt bestämmelserna. Vi funderade naturligtvis då på den som var närmast, och jag ringde i egenskap av överlärare till en grannstad, där denne sökande tjänstgjort tidigare. Vederbörande överlärare där sade till mig: »Jag skall säga rent ut. Ni skall akta er för den mannen, han är inte riktigt klok.» Följden blev att vi togo den som kom som trea. Han var minst meriterad och tämligen nyutexaminerad. Vi gjorde en ren olaglighet och valde honom. Det visade sig sedan, att den som kom först i poäng kunde inte ha blivit vald, ty skolöverläkaren förklarade, att han inte fick tjänstgöra som lärare. Jag talar om detta för att visa, att man inte uteslutande skall döma de sökande efter pappersmeriter. Och så skulle jag gärna vilja knyta an till detta och säga, att om man kan tillförsäkra de lokala skolstyrelserna en smula inflytande när det gäller lärarval, tror jag det är bra. Går man däremot in för att välja den mest pappersmeriterade kan man, som jag nyss sade, kanske råka ut för vissa fataliteter. Ty vem är egentligen den mest meriterade, den som har de mesta pappersmeriterna, eller den som särskilt visar sig ha för uppfostralkallet och undervisningen nödvändiga, nyttiga och acceptabla egenskaper? Det finns säkert ingen risk för att statens kontroll blir eftersatt, om man tillgodoser just denna synpunkt, som jag här velat framhålla.

Det har sagts ifrån läroverkslärarhåll, att det råder oro i läroverkslärarkretsar över det föreliggande förslaget. Man är rädd för att även de som skola undervisa i sjunde, åttonde och nionde klasserna skulle nödgas bli valda på samma sätt som folkskollärarna. Jag

vill gärna omvittna, att vi funnit det ok, under vilket vi gått in beträffande valet, vara både milt och ljuvligt att bära, och det har blivit det mer och mer under tidernas lopp allteftersom man börjat tillämpa det nya tillsättningsförfarandet. Jag är också angelägen framhålla, att vi folkskollärare hysa ingen önskan att tvinga in läroverkslärarna under detta ok, som jag nyss talade om — om det nu skall vara något ok. Är det så, att man på den kanten absolut vill ha ett annat tillsättningsförfarande, genom en central myndighet, så varför inte? Vi skola inte sätta oss emot detta. Jag vill gärna ha det uttalat, ty man har kanske annars den uppfattningen kvar, att folkskollärarna som kår hysa en särskild önskan att likrikta när det gäller lärarval. Säsom belägg för detta mitt påstående kan jag åberopa uttalanden av vårt kårorgan, Folkskollärarnas Tidning, och av enskilda medlemmar. Jag tror inte man har anledning att hysa några särskilda farhågor på deras sida, som representeras av fru Hellström, av herr Braconier eller av herr Nestrup.

Jag skulle kanske tillägga något om nämnderna också. Jag vill då bara i korthet säga, att om en person skall vara ledamot av en nämnd, som sorterar under folkskolestyrelsen, då tycker jag det vara helt naturligt att han skall ha samma ansvar som om han vore ledamot av styrelsen. Men det kan han inte ha, om han blir vald utan att tillhöra folkskolestyrelsen.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed siudad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan men med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Näsström m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 5.

Riktlinjer för lärarutbildningens ordnande.

Föredrogs särskilda utskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 219, angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande, vilken proposition hänvisats till särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna i propositionen angivna riktlinjer för ordnandet av vissa lärargrupperns egentliga yrkesutbildning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått sex till utskottet remitterade motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna följande riktlinjer för ordnandet av vissa lärargrupperns egentliga yrkesutbildning:

1. I den ordning och till det antal, som framdeles bestämdes, skulle lärarutbildningsanstalter av ny typ inrättas, avsedda att meddela egentlig yrkesutbildning för ämneslärare, mellanskollärare och eventuellt småskollärare ävensom, i den mån sådant i vederbörlig ordning bestämdes, för olika grupper av speciallärare.

2. Den egentliga yrkesutbildningen för ämneslärare, mellanskollärare och småskollärare skulle från tidpunkt, som senare bestämdes, omfatta dels utbildning vid lärarutbildningsanstalt, dels viss aspiranttjänstgöring.

3. Utbildningen av mellanskollärare skulle vara grundad på ett kunskapsmätt, i huvudsak motsvarande gymnasiekurs.

4. Den egentliga yrkesutbildningen

för småskollärare skulle från tidpunkt, som senare bestämdes, tills vidare vara grundad på en ettårig allmänbildande kurs, baserad på ett kunskapsmätt i huvudsak motsvarande realexamen;

B. att

1. motionerna I: 507 och II: 601,

2. motionerna I: 529 och II: 628

— i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet sålunda och i övrigt i utlåtandet anfört — icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att motionerna I: 527 och II: 629 måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits vid punkten A. 4. av utskottets hemställan av herrar *Arrhén* och *Bergh*, fru *Lindström*, herrar *Malmborg* i Skövde, *Kylin* och *Hammar*, vilka ansett att punkten bort hava följande lydelse:

»Den egentliga yrkesutbildningen för småskollärare skall från tidpunkt, som senare bestämmas, vara grundad på en tvåårig allmänbildande kurs, baserad på ett kunskapsmätt i huvudsak motsvarande realexamen.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! Det utlåtande, som vi nu skola behandla, avser propositionen om riktlinjerna för den kommande lärarutbildningen. Det är icke min avsikt att söka belysa vad dessa riktlinjer innebära. Utskottets vice ordförande får ordet efter mig. Jag vet att han kommer att i någon mån beröra de allmänna problemen. Jag tänker för min del begränsa mig till att beröra den reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Vårt land intager en särställning, när det gäller utbildningen av lärare vid folkskolan. Vi ha en bestämd åtskillnad mellan småskolelärarutbildningen och folkskolelärarutbildningen. I andra

Riktlinjer för lärarutbildningens ordnande.

länder ha, såvitt jag vet, lärarna en likvärdig utbildning, oavsett på vilket av de motsvarande skolornas stadier de få sin tjänstgöring förlagd.

I Kungl. Maj:ts proposition har det föreslagits viss förstärkning av den kommande småskollärläroinnehållningen. Man räknar med att de blivande eleverna i seminarierna vid starten skola ha ett kunskapsmått motsvarande realexamen. De skola sedan få genomgå en ettårig allmän utbildningskurs. Därpå grundas sedan den tvååriga yrkesutbildningen. Det är otvivelaktigt ett framsteg, som vi kunna hälsa med tillfredsställelse. Men om jag fattat departementschefen rätt, så har han den uppfattningen, att det är en etapp, som vi nu få taga för att fortsätta vandringsen mot högre mål på detta område.

Utskottet har i sitt utlåtande också anfört, att det finner denna förstärkning vara i det knappaste laget, såväl med hänsyn till den grundläggande undervisningens stora betydelse som också med hänsyn till den avsedda utvidgningen av denna lärarkategoriens arbets- och tjänstgöringsområde. Utskottet har i annat sammanhang understrukit önskvärdheten av att även småskollärläroinnehållningen, i den mån så ske kan, förläggas till lärarhögskolan. Där skall yrkesutbildningen ske för enhetsskolans mellanskolelärare och ämneslärare.

I propositionens hemställan hålles det öppet, huruvida småskollärläroinnorna skola få sin yrkesutbildning förlagd till lärarhögskolan. Det heter där i detta sammanhang, att eventuellt skall deras utbildning förläggas till dessa planerade lärarhögskolor. Nu ha vi en särskild delegation, som arbetar med problemet om utformningen och organisationen av lärarhögskolorna. Det är med en viss spänning man avvaktar resultatet av denna delegations verksamhet. Om jag inte är fel underrättad har man där för avsikt att giva en möjlighet för blivande småskollärläroinnor, som ha studentexamen, att få sin yrkesut-

bildning förlagd dit. Jag tycker för min del att det är värdefullt, att man prövar en sådan linje. Det innebär alltså från starten en anknytning till denna lärarhögskola för denna kategori.

Vi känna väl alla till vad skolkommissionen anfört i fråga om denna grupps yrkesutbildning. Man ville ha en allmänbildande undervisning, ett studiemål, som angavs med den studentexamen som skolkommissionen för sin del föreslog och utformade. Därtill skulle sedan komma själva yrkesutbildningen. Det är av intresse att konstatera, hur detta skolkommissionens förslag under remissförfarandet fick en mycket stark anslutning.

Herr talman! Jag är fullt medveten om, att det icke går att förverkliga denna sköna tanke i nuet och kanske icke heller på något längre sikt. Vi måste därför, såsom departementschefen själv sagt, räkna med att vi få gå fram i etapper. Vi ha i den reservation, som vi fogat till utskottets utlåtande, tänkt oss ett hastigare tempo. Vi föreslå i vår hemställan, att den egentliga yrkesutbildningen för småskollärläro skall från tidpunkt, som senare bestämmes, vara grundad på en tvåårig allmänbildande kurs, baserad på ett kunskapsmått i huvudsak motsvarande realexamen. Vi mena nämligen, att i den mån detta önskemål kunde förverkligas, underlätta vi också möjligheterna för småskollärläro att i framtiden få sin yrkesutbildning förlagd gemensamt med de övriga kategoriernas.

Jag har fattat det så, herr talman, att en integrerande del av enhetsskoletanken är också yrkesutbildningens förläggande till dessa för alla kategorier gemensamma lärarhögskolor. Men, som jag sagt tidigare, genomförandet såväl av enhetsskoleprogrammet som av detta utbildningsprogram är en historia på lång sikt. Vi ha funnit det mycket motiverat att här understryka och betona behovet av att även småskollärläro få komma in i denna gemenskap.

Riktlinjer för lärarutbildningens ordnande.

Jag behöver icke här betona betydelsen av den grundläggande undervisningen. På den punkten råder fullständig enighet. Alla äro ense om att just med hänsyn till de särskilda svårigheter det möter och de särskilda krav, som denna undervisning ställer på lärarna, behöva dessa mycket goda insikter i pedagogiska ting liksom i psykologiska för att över huvud taget kunna utöva sitt lärarkall på ett framgångsrikt sätt. Härtill kommer också, som vi alla veta, att i denna enhetskola skola småskollärarna få ett utvidgat arbetsområde. Vår reservation anknyter också på den punkten till den reservation, som i detta sammanhang avgavs till utskottets utlåtande i våras.

Jag upprepar, herr talman, att enhetsskolereformens förverkligande kommer att taga lång tid. Det gäller även planeringen av den tänkta lärarutbildningen. Det är en långsiktig målsättning således för arbetet i dessa båda delar. Jag vill här på nytt understryka önskvärdheten av att småskollärarna, så snart det över huvud taget kan vara tänkbart, få del av denna kvalificerade yrkesutbildning.

Det har under debatten tidigare i dag sagts, att det råder stor oro bland lärarfolket. Jag tror nog att detta uttalande är överdrivet. Men jag har från småskolläraryrket mött en viss undran, kanske oro, för den framtida utvecklingen. Man har erinrat om att man har rätt att räkna med att det skall bli lättare att taga studentexamen i framtiden. Då komma begåvade och ambitiösa ungdomar att söka nå fram till detta studiemål. Men, säger man, då äro de i stor utsträckning förlorade för just småskollärarnas arbetsuppgifter. Det innebär alltså, menar man, en försämring i kommande dagar för denna kårs rekrytering. Det ligger onekligen mycket av sanning i detta uttalande.

Jag har därför, herr talman, velat understryka vad jag betraktar som verk-

ligt motiverade önskemål i detta sammanhang. Jag ber med denna motivation att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande.

På grund av förfall för sekreteraren övertogs nu protokollföringen jämlikt herr talmannens bestämmande av tjänstemannen hos kammaren Per Bergsten.

In fidem

Gunnar Britth.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag skall bara be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som följde av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Herr talmannen meddelade, att om godkänd voteringsproposition då förelåge gemensam votering komme att äga rum vid kamrarnas sammanträden den 9 innevarande december kl. 11 fm.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 405, i anledning av väckt motion om beredande av viss ersättning åt överstelöjtnanten M. T. Arrhén;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för vissa hjälpåtgärder i anledning av Surte-katastrofen;

nr 407, i anledning av väckt motion angående överlåtelse till Salabygdens

forminnesförening av vissa Salberga sjukhus tillhöriga områden vid Väsby kungsgård;

nr 408, i anledning av väckta motioner angående ytterligare åtgärder för att i fall av behov bispringa befolkningen i landets glest bebodda nordliga trakter;

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för lärarna vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter m. m., såvitt propositionen avser folkhögskolorna, jämte i ämnet väckta motioner; samt

från tredje lagutskottet nr 412, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial nr 68, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 66 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 178 med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tillläggsskatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift, jämte i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 6.17 em.

In fidem

Per Bergsten.